
Marcion-ellenes előszavak (2. sz.?)

From the Anti-Marcionite (or Old Latin) prologue of John (Lightfoot-Holmes 19):

1aHoc igitur evangelium post apocalypsin scriptum manifestum et datum1b est ecclesiis in Asia2 a Iohanne adhuc in corpore constituto, sicut Papias nomine Heirapolitanus episcopus, discipulus Iohannis et carus, in exotericis suis, id est, in extremis quinque libris retulit; 3aqui hoc evangelium Iohanne sibi dictante conscripsit.3b verum Marcion hereticus, cum ab eo fuisset improbatus eo quod contraria sentiebat, abiectus4 est a Iohanne. hic vero scripta vel epistulas ad eum pertulerat a fratribus missas qui in Ponto erant, 5afideles in Christo Iesu domino nostro.5b

1 hoc igitur... et datum / evangelium Iohannis manifestatum.

2 in Asia / —.

3 qui hoc... conscripsit / descripsit vero evangelium dictante Iohanne recte.

4 abiectus / proiectus.

5 fideles... domino nostro / —.

This gospel, then, after the apocalypse was written was made manifest and given to the churches in Asia by John, as yet still in the body, as the Heiropolitan, Papias by name, dear disciple of John, transmitted in his Exoteric, that is, the outside five books. He wrote down this gospel while John dictated. Truly Marcion the heretic, when he had been disapproved by him because he supposed contrary things, was thrown out by John. He in truth carried writings or epistles sent to him from the brothers who were in Pontus, faithful in Christ Jesus our Lord

.....
An Old Latin Prolog to John from Codex vaticanus Reg. lat. 14 (9th cen.)

Evangelium Iohannis manifestum et datum est ecclesiis ab Iohanne adhuc in corpore constituto; sicut Papias nomine, Hieropolitanus, discipulus Iohannis carus, in exotericis, id est in extremis quinque libris retulit; descripsit vero evangelium dictante Iohanne recte verum. Marcion haereticus cum ab eo fuisset improbatus eo quod contraria sentiebat, abiectus est. A Iohanne is vero scripta vel epistolas ad eum pertulerat a fratribus qui in Ponto fuerunt.

The Gospel of John was made public and given to the churches by John when he was still alive; as Papias by name, of Hierapolis, dear disciple of John, recalled in the "exoteric", that is the outside, five books; he in fact wrote down the gospel as John was directly stating the truth. Yet Marcion the heretic when he had been rejected by him because he supposed contrary matters was expelled. He even brought him the writings and letters by John from the brothers who were in Pontus.

.....
(Preserved in Codex Vaticanus Alexandrinus 14)

1 Here beginneth the argument to the Gospel according to John. The Gospel of John was made known and given to the Churches by John, while he yet remained in the body; as (one) Papias by name, of Hierapolis, a beloved disciple of John, has related in his five exoteric (exegetical?) books;

2 but he wrote down the Gospel at the dictation of John, correctly. Of course, Marcion the heretic who had been censured by John because he taught a different doctrine than the apostles, was rejected by Papias. He had writings or letters delivered to him from the brethren who lived in Pontus.

.....
[Cod. Vatic. Alex. 14 s. IX ed. J. M. Tomasius Card. Opp. I, 344, Romae 1747; Pitra, Analecta sacra II, 160.]

Es beginnt die Darstellung gemäß Johannes.

Das Evangelium des Johannes ist offenbart und gegeben worden den Kirchen von Johannes, als dieser noch am Leben war, wie Papias, genannt Hierapolitaner, ein lieber Schüler des Johannes, in

den exoterischen [= exegetischen?], das heißt in den äußersten fünf Büchern, berichtet hat. 2. [Er hat sogar das Evangelium nach dem Diktat des Johannes korrekt aufgeschrieben. Aber der Ketzer Marcion, da er von ihm verworfen worden war, weil er Gegensätzliches dachte, ist durch Johannes zunichtegemacht worden. Er hat nämlich Schriften oder Briefe zu ihm überbracht von Brüdern, die in Pontus lebten.]

.....
(Pitra: Analecta Sarca, II. 160. o.)

1. Kezdődik a „János szerinti” ismertetése. A János szerinti evangéliumot maga János még testben való élete idején hozta nyilvánosságra, és bocsátotta az Egyházak rendelkezésére, ahogyan ezt Papiasz, a „hierapoliszinak” nevezett, János jeles tanítványa magyarázataiban, vagyis a legjelentősebb öt könyvében mondja.

2. Az evangéliumot közvetlenül János diktálta neki. Martiont, az eretneket pedig elfogadhatatlan véleményei miatt kárhoztatta, és János távol tartotta magától, ő pediglen különböző írásokat megleveleket küldött hozzá azoktól a testvérektől, akik Pontuszban éltek.

Lyoni Iréneusz (130? – 202)

(Preserved in Irenaeus' Against All Heresies, 5:33:3-4)

1 The blessing thus foretold belongs undoubtedly to the times of the Kingdom, when the righteous shall rise from the dead and reign, when too creation renewed and freed from bondage shall produce a wealth of food of all kinds _from the dew of heaven and from the fatness of the earth;_ as the elders, who saw John the disciple of the Lord, relate, that they had heard from him, how the Lord used to teach concerning those times, and to say,

2 "The days will come, in which vines shall grow, each having ten thousand shoots, and on each shoot ten thousand branches, and on each branch again ten thousand twigs, and on each twig ten thousand clusters, and on each cluster ten thousand grapes, and each grape when pressed shall yield five-and-twenty measures of wine.

3 And when any of the saints shall have taken hold of one of their clusters, another shall cry, I am a better cluster; take me, bless the Lord through me. Likewise also a grain of wheat shall produce ten thousand heads, and every head shall have ten thousand grains, and every grain ten pounds of fine flour, bright and clean, and the other fruits, seeds and the grass shall produce in similar proportions, and all the animals, using these fruits which are products of the soil, shall become in their turn peaceable and harmonious, obedient to man in all subjection."

4 These thing Papias, who was a hearer of John and a companion of Polycarp, an ancient worthy, witnesseth in writing in the fourth of his books, for there are five books composed by him. And he added, saying,

5 "But these things are credible to them that believe. And when Judas the traitor did not believe, and asked, How shall such growths be accomplished by the Lord? he relates that the Lord said, They shall see, who shall come to these (times)."

.....
Praedicta itaque benedictio ad tempora regni sine contradictione pertinet, quando regnabunt iusti surgentes a mortuis, quando et creatura renovata et liberata multitudinem fructificabit universae escae, ex rore caeli et ex fertilitate terrae, quemadmodum presbyteri meminerunt, qui Iohannem discipulum domini viderunt, audisse se ab eo, quemadmodum de temporibus illis docebat dominus et dicebat:

Venient dies in quibus vineae nascentur, singulae decem millia palmitum habentes, et in unoquoque palmite dena millia brachiorum, et in unoquoque brachio dena millia flagellorum, et in unoquoque flagello dena millia botruorum, et in unoquoque botro dena millia acinorum, et unumquodque acinum expressum dabit vigintiquinque metretas vini. et cum eorum apprehenderit aliquis sanctorum botrum, alius clamabit botrus: Ego melior sum, me sume, per me dominum benedic. similiter et granum tritici decem millia spicarum generaturum, et unamquamque spicam habituram decem millia granorum, et unumquodque granum quinque bilibres similiae clarae mundae; et reliqua autem poma et semina et herbam secundum congruentiam his consequentem, et omnia animalia his cibis utentia, quae a terra accipiuntur, pacifica et consentanea invicem fieri, subiecta hominibus cum omni subiectione.

Haec autem et Papias Iohannis auditor, Polycarpi autem contubernalis, vetus homo, per scripturam testimonium perhibet in quarto librorum suorum; sunt enim illi quinque libri conscripti. et adiecit dicens: Haec autem credibilia sunt credentibus. et Iuda, inquit, proditore non credente et interrogante: Quomodo ergo tales geniturae a domino perficientur? dixesse dominum: Videbunt qui venient in illa.

The blessing thus predicted pertains, without [fear of] contradiction, to the times of the kingdom, when the just, rising from the dead, will reign, when even the creation, renewed and liberated, will produce a multitude of foods of all kinds from the dew of heaven and the fertility of the earth, just as the elders who saw John the disciple of the Lord remembered that they had heard from him how the Lord would teach about those times and would say:

The days will come in which vines will grow, each having ten thousand shoots, and on each shoot ten thousand branches, and on each branch ten thousand twigs, and on each twig ten thousand clusters, and in each cluster ten thousand grapes, and each grape, when pressed, will give twenty-five measures of wine. And, when one of those saints takes hold of a cluster, another cluster will clamor: I am better, take me, bless the Lord through me! Similarly a grain of wheat also will generate ten thousand heads, and each head will have ten thousand grains, and each grain five double pounds of clear and clean flour. And the remaining fruits and seeds and herbage will follow through in congruence with these, and all the animals using these foods which are taken from the earth will in turn become peaceful and consenting, subject to men with every subjection.

These things Papias too, who was a earwitness of John and companion of Polycarp, and an ancient man, wrote and testified in the fourth of his books. For there are five books written by him. And he adds, saying: But these things are believable by the believers. And, he says, Judas the traitor did not believe and asked: How therefore will such generations be brought to completion by the Lord? The Lord said: Those who come into those [times] will see.

.....
[As the elders who saw John the disciple of the Lord remembered that they had heard from him how the Lord taught in regard to those times, and said]: "The days will come in which vines shall grow, having each ten thousand branches, and in each branch ten thousand twigs, and in each true twig ten thousand shoots, and in every one of the shoots ten thousand clusters, and on every one of the clusters ten thousand grapes, and every grape when pressed will give five-and-twenty metretes of wine. And when any one of the saints shall lay hold of a cluster, another shall cry out, 'I am a better cluster, take me; bless the Lord through me.' In like manner, [He said] that a grain of wheat would produce ten thousand ears, and that every ear would have ten thousand grains, and every grain would yield ten pounds of clear, pure, fine flour; and that apples, and seeds, and grass would produce in similar proportions; and that all animals, feeding then only on the productions of the earth, would become peaceable and harmonious, and be in perfect subjection to man." [Testimony is borne to these things in writing by Papias, an ancient man, who was a hearer of John and a friend of Polycarp, in the fourth of his books; for five books were composed by him. And he added, saying, "Now these things are credible to believers. And Judas the traitor," says he, "not believing, and asking, 'How shall such growths be accomplished by the Lord?' the Lord said, 'They shall see who shall come to them.' These, then, are the times mentioned by the prophet Isaiah: 'And the wolf shall lie, down with the lamb,' etc. (Isa. xi. 6 ff.)."]
.....

3. (...) Der vorgenannte Segen erstreckt sich also ohne Widerrede auf die Zeiten des Reiches, wo die Gerechten, von den Toten auferstehend, herrschen werden, wo die ganze Kreatur, erneuert und befreit, eine Menge jeglicher Speise aus dem Tau des Himmels und der Fruchtbarkeit der Erde hervorbringen wird. So erinnern sich auch die Presbyter, die Johannes, den Schüler des Herrn, gesehen haben, von ihm gehört zu haben, wie der Herr von jenen Zeiten lehrte und sprach: „Es werden Tage kommen, wo Weinstöcke wachsen werden, jeder mit 10 000 Reben, und an einer Rebe 10 000 Zweige, und an einem Zweige 10 000 Schosse und an jedem Schoß 10 000 Trauben und an jeder Traube 10 000 Beeren, und jede Beere wird ausgepreßt 1000 Liter Wein geben. Und wenn einer von den Heiligen eine Traube ergreift, wird die andere ihm zurufen: Ich bin eine bessere Traube, nimm mich und preise durch mich den Herrn! Ähnlich werde auch ein Weizenkorn 10 000 Ähren hervorbringen und jede Ähre 10 000 Körner haben und jedes Korn 10 Pfund weißes, reines Mehl geben. Und dementsprechend alle übrigen Obstsorten und Samen und Kräuter; und alle Tiere würden sich mit den Speisen nähren, die ihnen die Erde bietet, und friedlich und zutraulich untereinander, gegen den Menschen aber ganz unterwürfig sein.“

4. Dies bezeugt auch Papias, ein Hörer des Johannes und Hausgenosse des Polykarpus, ein Mann der alten Zeit, wie in dem vierten seiner Bücher — fünf hat er nämlich verfaßt — geschrieben steht. Und dann fügt er hinzu: „Dies aber ist glaublich den Gläubigen.“ Und als der Verräter Judas nicht glaubte und fragte: „Wie werden solche Erzeugnisse von dem Herrn zustandegebracht werden?“ da habe der Herr ihm gesagt: „Sehen werden es, die dazu kommen.“

.....
[Iren. Adv. Haer. V, 33, 3-4]

1. Dann, wenn auch die erneuerte und befreite Schöpfung eine Menge sämtlicher Speisen hervorbringen wird, aus dem Tau des Himmels und aus der Fruchtbarkeit der Erde: Wie zum Beispiel sich die Presbyter erinnern, die Johannes, den Jünger des Herrn, gesehen haben, von ihm gehört zu haben, wie der Herr von jenen Zeiten lehrte und sagte:

2. "Es werden Tage kommen, in denen Weinstöcke wachsen, wobei die einzelnen zehntausend Rebschöße haben, und an einem Rebschoß (sind) zehntausend Zweige, und an einem Zweig wirklich zehntausend Ranken, und an jeder Ranke zehntausend Trauben, und an jeder Traube zehntausend Beeren, und jede ausgepreßte Beere wird geben fünfundzwanzig Maß Wein.

3. Und wenn einer der Heiligen von ihnen eine Traube ergreift, wird eine andere Traube rufen: Ich bin besser, nimm mich; durch mich preise den Herrn! Ähnlich werde auch ein Weizenkorn zehntausend Ähren hervorbringen, und jede Ähre werde haben zehntausend Körner, und jedes Korn fünf Doppelpfund reines, leuchtendes Mehl. Aber auch die übrigen Früchte und Saaten und Kräuter würden dementsprechend folgen. Und alle Tiere würden sich mit den Speisen nähren, die sie von der Erde empfangen, und sie würden friedlich und zutraulich zueinander sein, den Menschen untertan in aller Untertänigkeit."

4. Dies aber sagt auch Papias, Hörer des Johannes, Gefährte aber des Polykarp, ein alter Mann (d.h. aus alter Zeit), durch schriftliches Zeugnis im vierten seiner Bücher; fünf Bücher nämlich sind von ihm geschrieben worden. Und er fügt hinzu:

5. "Diese (Dinge) sind glaubhaft (nur) den Gläubigen. Und als Judas, sagt er, der Verräter nicht glaubte und fragte: Auf welche Weise werden solche Fruchtbarkeiten vom Herrn zustandegebracht werden?, da habe der Herr gesagt: Sehen werden es die, die in jene (Zeiten) kommen."

.....
(Irenaeus Adv. Haer. V, 33,3-4)

1. Akkor majd a megújított, és szabaddá lett teremtett világ mindenféle eledelből bőségben fog teremni az ég harmata és a föld termékenysége folytán, miként erről azok a presbiterek is említést tesznek, akik még látták Jánost, az Úr tanítványát, és tőle hallották azt, amit ezen idővel kapcsolatban tanított az Úr.

2. „Eljönnek majd azok a napok, mikor majd olyan szőlőtövek sarjadnak, melyeknek mindegyike ezer ágat hordoz, és egy-egy ágán tíz-tízezer venyige lesz majd, és minden venyigén tíz-tízezer hajtás, és minden egyes hajtáson tízezer szőlőfürt, és minden fürtön tízezer szőlőszem, és minden egyes szőlőszem huszonnégy metrét (40 liter) bort fog adni.

3. Ha pedig a szentek közül bárki megfog egy szőlőfürtöt, a másik fürt akkor így fog kiáltani: – Én sokkalta jobbízű vagyok, szakíts le engemet, általam mondj áldást az Úrnak! Hasonló lesz ehhez a gabona is, mert minden egyes kalász tízezer búzaszemet fog hordozni, és minden egyes szem négyszer kétfontnyi lesz, egyformán kiváló minőségű; sőt az almák, meg a különféle magvak, a fűfélék is mind-mind ilyenek vagy ezekhez hasonlók lesznek, és minden állat mindazzal táplálkozni fog, amit a föld megterem. Békesség és egyetértés lesz majd közöttük, és az embernek való tökéletes alávetettségben fognak élni”.

4. Mindezeket Papiasz a négy könyvében leírtakban tanúsítja, ő még hallgatta János apostolt, Polükarposszal jól ismerték egymást, a kezdeti időkből való férfiú volt, és mintegy öt könyvet írt életében.²⁷⁹ Mindezekhez hozzáfűzi: 5. „A hívők szemében ezek hitelre találnak. De Júdás – mondja ő – hűtlenül és hitetlenül kérdegeti: Hogyan fogja megvalósítani az Úr ezt a nagy bőséget? – Az Úr pedig ezt mondotta: – Meglátják mindazok, akik majd részesednek benne.”

.....
Forrás: Irenaeus: Adversus haereses V,33,3-4.

“Az áldás [ti. Izsák Jákobhoz szóló áldása, Gen. 27,27-29.], amelyről az imént beszéltünk, kétségtelenül a királyság időszakára vonatkozik, miután az igazak feltámadtak a halottak közül, és eme feltámadás folytán az Isten által megbecsülésben részesültek;

ezután a szabaddá vált és megújult teremtett világ mindenfajta eledelből bőségesen terem majd, az ég harmata s a zsíros föld jóvoltából. Ahogy erről azok a presbíterek is megemlékeznek, akik még látták Jánost, az Úr tanítványát, s tőle magától hallották, mit is tanított az Úr ezekre az időkre vonatkozóan:

»Jönnek majd olyan napok, amikor szőlőtövek sarjadnak, és mindegyiknek ezer hajtása lesz, s valamennyi hajtáson tízezer venyige, és minden egyes venyigén tízezer szőlőfürt, valamennyi fürtön pedig tízezer szőlőszem, és valamennyi kisajtolt szőlőszem huszonöt metrét bort fog adni.

Amikor pedig a szentek közül bárki is megfog egy szőlőfürtöt, a másik fürt így kiált majd: Én jobb ízű vagyok, engem szakíts le, s általam mondj áldást az Úrnak! Hasonlóképpen, a gabonaszem tízezer kalászt terem, és minden egyes kalászban tízezer gabonaszem lesz, s valamennyi gabonaszem öt khoinix jó minőségű lisztet ad majd; a többi fajta gyümölcs, a magvak, a legelni való növények mind az előbbiekhöz hasonló, illetve megegyező módon hoznak termést. És valamennyi állat azzal a táplálékkal él majd, amelyet a föld megterem; békesség és egyetértés lesz közöttük, s az emberhez mérten teljes alávetettségben fognak élni.«

Mindezeket Papiasz – aki még hallgatója volt Jánosnak, Polükarposszal pedig jól ismerték egymást, tiszteletre méltó férfiú (arkhaiosz anér) – saját könyvei közül a negyedikben leírva tanúsítja; ugyanis [életében] öt könyvet állított össze.

Az iméntiekhez pedig hozzáfűzi: »Mindezek hitelt érdemlőek azok számára, akik hisznek. (Tauta de piszta toisz piszteuszin). Mert Júdás« – mondja - »az áruló hitetlenkedve kérdezte: hogyan fogja létrehozni az Isten ezt a szaporulatot? Az Úr így válaszolt: Meg fogják látni azok, akik megérik.«”

Kaiszareiai Eusebiosz (263-339)

From the Chronicle (Greek text from Syncellus, Latin from Jerome; Lightfoot-Holmes 1):

Ιωαννην τον θεολογαν και αποστολον Ειρηναιος και αλλοι ιστορουσι παραμειναι τω βιω εως χρονων Τραιανου, μεθ ον Παπιας Ιεραπολιτης και Πολυκαρπος Σμυρνης επισκοπος ακουσαι αυτου εγνωριζοντο.

Irenaeus and others report that John the theologian and apostle remained in life until the times of Trajan, after which his earwitnesses Papias the Heirapolitan and Polycarp, bishop of Smyrna, became known.

Iohannem apostolum usque ad Traiani tempora Irenaeus episcopus permanisse scribit, post quem auditores eius insignes fuerunt Papias Hierapolitanus episcopus et Polycarpus Zmyrnaeus et Ignatius Antiochenus.

Irenaeus the bishop writes that John the apostle remained up until the times of Trajan, after which his earwitnesses Papias the Heirapolitan bishop and Polycarp the Smyrnaean and Ignatius the Antiochene became famous.

.....
(Preserved in Eusebius of Caesarea's Chronicon, entry for 100AD)

1 Irenaeus and others record that John the Divine and Apostle survived until the times of Trajan; after which time Papias of Hierapolis and Polycarp, bishop of Smyrna, his hearers, became well known.

From Eusebius, History of the Church 2.15 (Holmes 21):

Τοσουτον δ επελαμψεν ταις των ακροατων του Πετρου διανοιαις ευσεβειας φεγγος, ως μη τη εις απαξ ικανως εχειν αρκεισθαι ακοη μηδε τη αγραφω του θειου κηρυγματος διδασκαλια, παρακλησεσιν δε παντοιαις Μαρκον, ου το ευαγγελιον φερεται, ακολουθον οντα Πετρου, λιπαρησαι ως αν και δια γραφης υπομνημα της δια λογου παραδοθεισης αυτοις καταλειψοι διδασκαλιας, μη προτερον τε ανειναι η κατεργασαθαι τον ανδρα, και ταυτη αιτιους γενεσθαι της του λεγομενου κατα Μαρκον ευαγγελιου γραφης. γνοντα δε το πραχθεν φασι τον αποστολον αποκαλυψαντος αυτω του πνευματος, ησθηναι τη των ανδρων προθυμια κυρωσαι τε την γραφην εις εντευξιν ταις εκκλησιας.

Κλημης εν εκτω των υποτυπωσεων παρατεθειται την ιστοριαν, συνεπιμαρτυρει δε αυτω και ο Ιεραπολιτης επισκοπος ονοματι Παπιας, του δε Μαρκου μνημονευει τον Πετρον εν τη προτερα επιστολη, ην και συνταξει φασιν επ αυτης Ρωμης, σημαινειν τε τουτ αυτον, την πολιν τροπικωτερον Βαβυλωνα προσειποντα δια τουτων· Ασπαζεται υμας η εν Βαβυλωνι συνεκλεκτη και Μαρκος ο υιος μου.

And the light of religion lit up the minds of those who heard Peter, so much so that they were not sufficiently satisfied with one single hearing, nor with the unwritten teaching of the divine preaching, and with all kinds of encouragements they besought Mark, whose gospel is extant, a follower of Peter, that he might leave for them also a note, in writing, of the teaching that had been delivered to them through the word, and they did not cease before prevailing with the man, and becoming the causes of this writing of the gospel called according to Mark. And they say that the apostle, when he came to know what had been done, it having been revealed to him by the spirit, was pleased with the desire of men, and the writing was authorized for the petition of the churches.

Clement in the eighth of the Outlines sets forth the record, and the Heirapolitan bishop, Papias by name, also testifies with him, and they say that Peter remembers Mark in in the first epistle, which he also ordered together in Rome itself, signaling this very thing, calling the city Babylon most figuratively through these words: She who is in Babylon, elect with you, greets you, as well as Mark my son.*

* Confer the Latin of Rufinus in his translation of Eusebius: Sermo autem veritatis et lucis, qui per Petrum praedicabatur, universorum mentes placido inlustravit auditu, ita ut cottidie audientibus eum nulla umquam satietas fieret, unde neque auditio eis sola sufficit, sed Marcum discipulum eius

omnibus precibus exorant uti ea quae ille verbo praedicabat ad perpetuam eorum commotionem habendam scripturae traderet, quo domi forisque in huiusmodi verbi meditationibus permanerent. nec prius ab obsecrando desistunt, quam quae oraverant impetrarent. et haec fuit causa scribendi quod secundum Marcum dicitur evangelium. Petrus vero, ut per spiritum sanctum religioso se spoliatum conperit furto, delectatus est fidem eorum per haec devotionemque considerans factumque confirmavit, et in perpetuum legendam scripturam ecclesiis tradidit. Clemens in sexto dispositionum libro haec ita gesta esse describit, cuius simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus nomine Papias, qui et hoc dicit, quod Petrus in prima epistula sua, quam de urbe Roma scribit, meminerit Marci. in qua tropice Romam Babylonam nominavit cum dicit: Salutem vos ea quae in Babylone electa est, et Marcus filius meus. Confer also the Latin of Bede, Exposition on Mark, epistle to Acca: Cum Romanae urbi clarum veri dei lumen praedicante beato Petro apostolo fuisset exortum, adeo sermo veritatis universorum mentes placito illustrabat auditu, ut quotidie audientibus eum nulla unquam satietas fieret, unde neque auditio sola eis suffecit, sed Marcum discipulum eius omnibus precibus obsecrantes orant ut ea quae ille verbo praedicabat ad perpetuam eorum commotionem habendam scripturae traderet, quo domi forisque in huiusmodi verbi meditationibus permanerent. nec prius ab obsecrando desistunt quam quae oraverant impetrarent. Petrus vero, ut per spiritum sanctum religioso se spoliatum conperit furto, delectatus est, et fidem eorum devotionemque per haec considerans, factum confirmavit, et in perpetuum legendam scripturam ecclesiis tradidit. Clemens in sexto dispositionum libro haec ita gesta esse describit, cui simile dat testimonium etiam Hierapolites episcopus, nomine Papias, qui et hoc dicit, quod Petrus in prima epistola sua, quam de urbe Roma scripsit, meminerit Marci, in qua tropice Romam Babyloniam nominavit cum dicit: Salutem vos ea ecclesia quae in Babylone electa est, et Marcus filius meus.

.....

Eusebius, Hist. eccl. 2.15.2 (c. 325)

2 ... Κλήμης ἐν ἔκτῳ τῶν Ὑποτυπώσεων παραθέτει τὴν ἱστορίαν, συνεπιμαρτυρεῖ δὲ αὐτῷ καὶ ὁ Ἱεραπολίτης ἐπίσκοπος ὀνόματι Παπίας, τοῦ δὲ Μάρκου μνημονεύει τὸν Πέτρον ἐν τῇ προτέρᾳ ἐπιστολῇ, ἣν καὶ συντάξει φασὶν ἐπ' αὐτῆς Ῥώμης, σημαίνει τε τοῦτ' αὐτόν, τὴν πόλιν τροπικώτερον Βαβυλῶνα προσεπόντα διὰ τούτων, Ἀσπάζει ὑμᾶς ἡ ἐν Βαβυλῶνι συνεκλεκτὴ καὶ Μάρκος ὁ υἱός μου.

2 ... Clement in the sixth [book] of the Hypotyposes cites the story, and the bishop of Hierapolis named Papias joins him in testifying that Peter which they say he composed in Rome herself, and that he indicates this, calling the city more figuratively Babylon by these: "She who is in Babylon, chosen together with you, sends you greetings and so does my son Mark." [1 Pet 5:17]

.....

Eusebius von Cäsarea († um 340) - Kirchengeschichte (Historia Ecclesiastica)
Zweites Buch

15. Kap. Das Evangelium nach Markus.

15. Da sich nunmehr das göttliche Wort dort ausbreitete, erlosch die Macht des Simon und verschwand sofort schon mit seiner Person. So sehr erleuchtete das Licht der Religion die Herzen der Zuhörer des Petrus, daß sie sich nicht damit begnügen wollten, ihn ein einziges Mal nur gehört zu haben, sie wollten von der Lehre seiner göttlichen Predigt auch Aufzeichnungen besitzen. Daher wandten sie sich mit verschiedenen Bitten an Markus, den Verfasser des Evangeliums, den Begleiter des Petrus, er möchte ihnen schriftliche Erinnerungen an die mündlich vorgetragene Lehre hinterlassen. Und sie standen nicht eher von den Bitten ab, als bis sie den Mann gewonnen hatten. So wurden sie die Veranlassung zum sog. Markusevangelium. Nachdem Petrus durch eine Offenbarung des Geistes von dem Vorfalle Kenntnis erhalten hatte, soll er sich über den Eifer der Leute gefreut und die Schrift für die Lesung in den Kirchen bestätigt haben.

Klemens hat diese Tatsache im sechsten Buche seiner Hypotyposen berichtet, und mit ihm stimmt Bischof Papias von Hierapolis überein. Petrus gedenkt des Markus in seinem ersten Briefe, den er in Rom selbst verfaßt haben soll was er selbst andeutet, indem er diese Stadt bildlich Babylon nennt, wenn er sagt: „Es grüßt Euch die miterlesene Gemeinde in Babylon und Markus, mein Sohn.“

.....

Péter hallgatóinak értelmét annyira beragyogta az igaz vallás tanítása, hogy nem elégedtek meg azzal, hogy csak egyszer hallják, sem azzal, hogy ne legyen írásba foglalva az isteni igehirdetés tanítása. Ezért ismételtén azzal a kéréssel fordultak Márkhoz, az evangélium szerzőjéhez, aki Péter kísérője volt, hogy írásban is rögzítse azt a tanítást, melyet ők élőszóban kaptak, és addig nem tágitottak, amíg Márkot erre rá nem vették. Így aztán ők lettek az úgynevezett Márk-evangélium kiváltó okai. Azt mondják, hogy Péter tudomást szerzett erről, mert a Lélek kinyilatkoztatta neki. Örült az emberek kívánságának, és jóváhagyta, hogy olvassák ezt az írást az egyházakban.

Kelemen a "Vázlatok" hatodik könyvében mondja el ezt a történetet, és tanúságát megerősíti a hierapoliszi püspök, név szerint Papiasz is. Márkról Péter emlékezik meg első levelében, melyről azt mondják, hogy épp Rómában fogalmazott, és amely várost ő maga képletesen Babilonnak nevez, amikor ezt írja: 'Köszönt titeket a kiválasztott közösség, amely Babilonban van, és fiam, Márk.'

From Eusebius, History of the Church 3.36.1-2 (Lightfoot-Holmes 2):

Διεπρεπε γε μην κατα τουτους επι της Ασιας των αποστολων ομιλητης Πολυκαρπος, της κατα Σμυρναν εκκλησιας προς των αυτοπτων και υπηρετων του κυριου την επισκοπην εγκεχειρισμενος, καθ ον εγνωριζετο Παπιας της εν Ιεραπολει παροικιας και αυτος επισκοπος.

In these [times] flourished Polycarp the follower of the apostles, in Asia, handpicked for the bishopric of the church in Smyrna by the eyewitnesses and ministers of the Lord, at which [time] Papias, who himself was bishop of the diocese in Hierapolis, became known.

.....
(Preserved in Eusebius of Caesarea's Church History 3:36:1-2)

1 At this time flourished in Asia Polycarp, a disciple of the Apostles, who had received the bishopric of the church in Smyrna at the hands of _the eye-witnesses and ministers_ of the Lord. At which time Papias, who was himself also bishop of the diocese of Hierapolis, became distinguished.

.....
36. Damals¹ tat sich in Asien der Apostelschüler Polykarp hervor. Von denen, welche den Herrn noch gesehen und ihm gedient, hatte er die bischöfliche Würde der Kirche zu Smyrna erhalten. Zu seiner Zeit machte sich Papias, Bischof der Kirche zu Hierapolis, bekannt sowie der jetzt noch von den meisten Kirchen hochgefeierte Ignatius, der zweite Nachfolger des Petrus auf dem Bischofsthule der Kirche in Antiochien

---

(Preserved in Eusebius of Caesarea's Church History 3:39:1-17)

1 Five books of Papias are extant, which bear the title Expositions of Oracles of the Lord. Of these Irenaeus also makes mention as the only works written by him, in the following words: 'These things Papias, who was a hearer of John and a companion of Polycarp, an ancient worthy, witnesseth in writing in the fourth of his books. For there are five books composed by him.' So far Irenaeus.

2 Yet Papias himself, in the preface to his discourses, certainly does not declare that he himself was a hearer and eye-witness of the holy Apostles, but he shows, by the language which he uses, that he received the matters of the faith from those who were their friends:

3 "But I will not scruple also to give a place for you along with my interpretations to everything that I learnt carefully and remembered carefully in time past from the elders, guaranteeing its truth. For, unlike the many, I did not take pleasure in those who have so very much to say, but in those who teach the truth; nor in those who relate foreign commandments, but in those (who record) such as were given from the Lord to the Faith, and are derived from the Truth itself."

4 "And again, on any occasion when a person came (in my way) who had been a follower of the Elders, I would inquire about the discourses of the elders -- what was said by Andrew, or by Peter, or by Philip, or by Thomas or James, or by John or Matthew or any other of the Lord's disciples, and what Aristion and the Elder John, the disciples of the Lord, say. For I did not think that I could get so much profit from the contents of books as from the utterances of a living and abiding voice."

5 Here it is worth while to observe that he twice enumerates the name of John. The first he mentions in connexion with Peter and James and Matthew and the rest of the Apostles, evidently meaning the Evangelist, but the other John he mentions after an interval and classes with others outside the number of the Apostles, placing Aristion before him, and he distinctly calls him an Elder.

6 So that he hereby makes it quite evident that their statement is true who say that there were two persons of that name in Asia, and that there are two tombs in Ephesus, each of which even now is called (the tomb) of John. And it is important to notice this; for it is probable that it was the second, if one will not admit that it was the first, who saw the Revelation which is ascribed by name to John.

7 And Papias, of whom we are now speaking, confesses that he had received the words of the Apostles from those who had followed them, but says that he was himself a hearer of Aristion and the Elder John. At all events he mentions them frequently by name, and besides records their traditions in his writings. So much for these points which I trust have not been uselessly adduced.

8 It is worth while however to add to the words of Papias given above other passages from him, in which he records some other wonderful events likewise, as having come down to him by tradition.

9 That Philip the Apostle resided in Hierapolis with his daughters has been already stated; but how Papias, their contemporary, relates that he had heard a marvellous tale from the daughters of Philip, must be noted here. For he relates that in his time a man rose from the dead, and again he gives another wonderful story about Justus who was surnamed Barsabas, how that he drank a deadly poison, and yet, by the grace of the Lord, suffered no inconvenience.

10 Of this Justus the Book of the Acts records that after the ascension of the Saviour the holy Apostles put him forward with Matthias, and prayed for the (right) choice, in place of the traitor Judas, that should make their number complete. The passage is somewhat as follows; _`And they put forward two, Joseph, called Barsabas, who was surnamed Justus, and Matthias; and they prayed, and said.' _

11 The same writer has recorded other notices as having come down to him from oral tradition, certain strange parables of the Saviour and teachings of His, and some other statements of a rather mythical character.

12 Among which he says that there will be a period of some ten thousand years after the resurrection, and that the kingdom of Christ will be set up in material form on this earth. These ideas I suppose he got through a misunderstanding of the apostolic accounts, not perceiving that the things recorded there in figures were spoken by them mystically.

13 For he evidently was a man of very mean capacity, as one may say judging from his own statements: yet it was owing to him that so many church fathers after him adopted a like opinion, urging in their own support the antiquity of the man, as for instance Irenaeus and whoever else they were who declared that they held like views.

14 Papias also gives in his own work other accounts of the words of the Lord on the authority of Aristion who has been mentioned above, and traditions of the Elder John. To these we refer the curious, and for our present purpose we will merely add to his words, which have been quoted above, a tradition, which has been set forth through these sources concerning Mark who wrote the Gospel: --

15 "And the Elder said this also: Mark, having become the interpreter of Peter, wrote down accurately everything that he remembered, without however recording in order what was either said or done by Christ. For neither did he hear the Lord, nor did he follow Him; but afterwards, as I said, (attended) Peter, who adapted his instructions to the needs (of his hearers) but had no design of giving a connected account of the Lord's oracles. So then Mark made no mistake, while he thus wrote down

some things as he remembered them; for he made it his one care not to omit anything that he heard, or to set down any false statement therein."

16 Such then is the account given by Papias concerning Mark. But concerning Matthew, the following statement is made (by him):

17 "So then Matthew composed the oracles in the Hebrew language, and each one interpreted them as he could."

18 The same writer employed testimonies from the First Epistle of John, and likewise from that of Peter. And he has related another story about a woman accused of many sins before the Lord, which the Gospel according to the Hebrews contains.

.....
Eusebius, Hist. eccl. 3.39.1-7 (c. 325)

1 ... τοῦ δὲ Παπία συγγράμματα πέντε τὸν ἀριθμὸν φέρεται, ἃ καὶ ἐπιγέγραπται λογίων κυριακῶν ἐξηγήσεως. τούτων καὶ Εἰρηναῖος ὡς μόνων αὐτῷ γραφέντων μνημονεύει, ὡδὲ πως λέγων· "ταῦτα δὲ καὶ Παπίας ὁ Ἰωάννου μὲν ἀκουστής Πολυκάρπου δὲ ἐταῖρος γεγονώς, ἀρχαῖος ἀνὴρ, ἐγγράφως ἐπιμαρτυρεῖ ἐν τῇ τετάρτῃ τῶν ἑαυτοῦ βιβλίων. ἐστὶν γὰρ αὐτῷ πέντε βιβλία συντεταγμένα."

2 Καὶ ὁ μὲν Εἰρηναῖος ταῦτα· αὐτὸς γε μὴν ὁ Παπίας κατὰ τὸ προοίμιον τῶν αὐτοῦ λόγων ἀκροατὴν μὲν καὶ αὐτόπτην οὐδαμῶς ἑαυτὸν γενέσθαι τῶν ἱερῶν ἀποστόλων ἐμφαίνει, παρελιφέναι δὲ τὰ τῆς πίστεως παρὰ τῶν ἐκείνοις γνωρίμων διδάσκει δι' ὧν φησιν λέξεων·

3 Οὐκ ὀκνήσω δὲ σοὶ καὶ ὅσα ποτὲ παρὰ τῶν πρεσβυτέρων καλῶς ἔμαθον καὶ καλῶς ἐμνημόνευσα συγκατατάξαι ταῖς ἐρμηνείαις, διαβεβαιούμενος ὑπὲρ αὐτῶν ἀλήθειαν. οὐ γὰρ τοῖς τὰ πολλὰ λέγουσιν ἔχαιρον ὡσπερ οἱ πολλοί, ἀλλὰ τοῖς τάληθῆ διδάσκουσιν, οὐδὲ τοῖς τὰς ἀλλοτρίας ἐντολάς μνηνεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς τὰς παρὰ τοῦ κυρίου τῇ πίστει δεδομένας καὶ ἀπ' αὐτῆς παραγινομένας τῆς ἀληθείας·

4 εἰ δὲ που καὶ παρηκολουθηκῶς τις τοῖς πρεσβυτέροις ἔλθοι, τοὺς τῶν πρεσβυτέρων ἀνέκρινον λόγους, τί Ἀνδρέας ἢ τί Πέτρος εἶπεν ἢ τί Φίλιππος ἢ τί Θωμᾶς ἢ Ἰάκωβος ἢ τί Ἰωάννης ἢ Ματθαῖος ἢ τις ἕτερος τῶν τοῦ κυρίου μαθητῶν ἢ τε Ἀριστίων καὶ ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης, τοῦ κυρίου μαθηταί, λέγουσιν. οὐ γὰρ τὰ ἐκ τῶν βιβλίων τοσοῦτόν με ὠφελεῖν ὑπελάμβανον ὅσον τὰ παρὰ ζώσης φωνῆς καὶ μενούσης.

5 Ἐνθα καὶ ἐπιστῆσαι ἄξιον δις καταριθμοῦντι αὐτῷ τὸ Ἰωάννου ὄνομα, ὧν τὸν μὲν πρότερον Πέτρῳ καὶ Ἰακώβῳ καὶ Ματθαίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς ἀποστόλοις συγκαταλέγει, σαφῶς δηλῶν τὸν εὐαγγελιστὴν, τὸν δ' ἕτερον Ἰωάννην, διαστείλας τὸν λόγον, ἕτεροις παρὰ τὸν τῶν ἀποστόλων ἀριθμὸν κατάτασσει, προτάξας αὐτοῦ τὸν Ἀριστίωνα, σαφῶς τε αὐτὸν πρεσβύτερον ὀνομάζει·

6 ὡς καὶ διὰ τούτων ἀποδεικνυσθαι τὴν ἱστορίαν ἀληθῆ τῶν δύο κατὰ τὴν Ἀσίαν ὁμωνυμίᾳ κεχρησθαι εἰρηκότων δύο τε ἐν Εφέσῳ γενέσθαι μνήματα καὶ ἐκάτερον ἔτι νῦν λέγεσθαι· οἷς καὶ ἀναγκαῖον προσέχειν τὸν νοῦν, εἰκὸς γὰρ τὸν δεύτερον, εἰ μὴ τις ἐθέλοι τὸν πρῶτον, τὴν ἐπ' ὀνόματος φερομένην Ἰωάννου ἀποκάλυψιν ἑορακέναι.

7 καὶ ὁ νῦν δὲ δηλούμενος Παπίας τοὺς μὲν τῶν ἀποστόλων λόγους παρὰ τῶν αὐτοῖς παρηκολουθηκῶτων ὁμολογεῖ παρελιφέναι, Ἀριστίωνος δὲ καὶ τοῦ πρεσβύτερου Ἰωάννου αὐτήκοον ἑαυτὸν φησι γενέσθαι· ὀνομαστὶ γοῦν πολλακίς αὐτῶν μνημονεύσας ἐν τοῖς αὐτοῦ συγγράμμασι τήσιν αὐτῶν παραδόσεις. ...
(...)

Eusebius, Hist. eccl. 3.39.14-17 (c. 325)

14 Καὶ ἄλλας δὲ τῇ ἰδίᾳ γραφῇ παραδίδωσιν Ἀριστίωνος τοῦ πρόσθεν δεδηλωμένου τῶν τοῦ κυρίου λόγων διηγήσεις καὶ τοῦ πρεσβύτερου Ἰωάννου παραδόσεις· ἐφ' ἃς τοὺς φιλομαθεῖς ἀναπέμψαντες, ἀναγκάως νῦν προσθήσομεν ταῖς προεκτεθείσαις αὐτοῦ φωναῖς παράδοσιν ἣν περὶ Μάρκου τοῦ τὸ εὐαγγέλιον γεγραφότος ἐκτέθειται διὰ τούτων·

15 καὶ τοῦθ' ὁ πρεσβύτερος ἔλεγεν· Μάρκος μὲν ἐρμηνευτὴς Πέτρου γενόμενος, ὅσα ἐμνημόνευσεν, ἀκριβῶς ἔγραψεν, οὐ μόντοι τάξει τὰ ὑπὸ τοῦ κυρίου ἢ λεχθέντα ἢ πραχθέντα. οὔτε γὰρ ἤκουσεν τοῦ κυρίου οὔτε παρηκολούθησεν αὐτῷ, ὕστερον δὲ, ὡς ἔφην, Πέτρῳ· ὅς πρὸς τὰς χρείας ἐποιεῖτο τὰς διδασκαλίας, ἀλλ' οὐχ ὡσπερ σύνταξιν τῶν κυριακῶν ποιούμενος λογίων, ὥστε οὐδὲν ἤμαρτεν Μάρκος οὕτως ἔνια γράψας ὡς ἀπεμνημόσευσεν. ἐνὸς γὰρ ἐποιήσατο πρόνοιαν, τοῦ μηδὲν ὧν ἤκουσεν παραλιπεῖν ἢ ψεύσασθαί τι ἐν αὐτοῖς.

16 ταῦτα μὲν οὖν ἰστόρηται τῷ Παπία περὶ τοῦ Μάρκου· περὶ δὲ τοῦ Ματθαίου ταῦτ' εἴρηται· Ματθαῖος μὲν οὖν Ἑβραϊδί διαλέκτῳ τὰ λόγια συνετάξατο, ἡρμήνευσεν δ' αὐτὰ ὡς ἦν δυνατὸς ἕκαστος.

17 κέχρηται δ' ὁ αὐτὸς μαρτυρίας ἀπὸ τῆς Ἰωάννου πρότερας ἐπιστολῆς καὶ ἀπὸ τῆς Πέτρου ὁμοίως, ἐκτέθειται δὲ καὶ ἄλλην ἱστορίαν περὶ γυναικὸς ἐπὶ πολλαῖς ἀμαρτίαις διαβληθείσης ἐπὶ τοῦ κυρίου, ἣν τὸ καθ' Ἑβραίου εὐαγγέλιον περιέχει. καὶ ταῦτα δ' ἡμῖν ἀναγκαίως πρὸς τοῖς ἐκτεθεισὶν ἐπιτετηρήσθω.

-----

1 ... And of Papias there are five treatises in circulation, and which were entitled, An Exposition of the Lord's Oracles. Irenaeus also mentions these as his only writing, using the following words: "And these things Papias, who has been a hearer of John and a colleague of Polycarp, an early man, corroborates in writing in the fourth of his books. For there were five books that he composed."

2 So wrote Irenaeus. Yet Papias himself, according to the preface of his volumes, in no way presents himself to have been a listener and eyewitness of the holy apostles, but teaches that he had received the articles of the faith from those who had known them, for he speaks as follows:

3 But I will not hesitate to supplement at any time for you too the interpretations with whatever I learned thoroughly and remembered thoroughly from the presbyters, since I am confident in the truth on their account. For unlike many I was not delighted with those who say many things but with those who teach the truth, or with those who remember not the commandments of others but those given by the Lord to the faith and derived from truth itself.

4 But whenever someone who had followed the presbyters came along, I would carefully ask about the words of the presbyters, what Andrew or what Peter had said or what Philip or what Thomas or James or what John or Matthew or any other of the disciples of the Lord, and which Aristion and the presbyter John, disciples of the Lord say too. For I did not assume that whatever comes from books is as helpful to me as what comes from a living and lasting voice.

5 It is also worth calling attention here to his listing the name of John twice, as he includes the first John with Peter and James and Matthew and the remaining apostles, clearly indicating the evangelist, but the other John, with separate wording, he places among the others outside the number of the apostles, and putting Aristion before him, he clearly calls him a presbyter;

6 so, by these words, he substantiates the story of those saying that two men were in Asia of the same name and that there were two tombs in Ephesus both still said to be John's. It is also necessary to turn our attention to this: for it is likely that the second, unless someone should prefer the first, beheld the revelation that is circulated under the name of John.

7 And the Papias being explained now admits that he had received the words of the apostles from those who followed them, and declares that he was an ear-witness of Aristion and the presbyter John. At any rate, he hands down their traditions in his treatises, often mentioning them by name.

(...)

14 And in his own writing he [Papias] also hands down other accounts of the aforementioned Aristion of the words of the Lord and the traditions of the presbyter John, to which we refer those truly interested. Of necessity, we will now add to his reports set forth above a tradition about Mark who wrote the gospel, which he set forth as follows:

15 And the presbyter would say this: Mark, who had indeed been Peter's interpreter, accurately wrote as much as he remembered, yet not in order, about that which was either said or did by the Lord. For he neither heard the Lord nor followed him, but later, as I said, Peter, who would make the teachings anecdotally but not exactly an arrangement of the Lord's reports, so that Mark did not fail by writing certain things as he recalled. For he had one purpose, not to omit what he heard or falsify them....

16 Now this is reported by Papias about Mark, but about Matthew this was said, Now Matthew compiled the reports in a Hebrew manner of speech, but each interpreted them as he could.

17 He himself used testimonies from the first epistle of John and similarly from that of Peter, and had also set forth another story about a woman who was accused of many sins before the Lord, which the Gospel according to the Hebrews contains. And let these things of necessity be brought to our attention in reference to what has been set forth.

.....
From Eusebius, History of the Church 3.39.1-17 (Lightfoot-Holmes 3; Roberts-Donaldson 1, 6):

Του δε Παπια συγγραμματα πεντε τον αριθμον φερεται, α και επιγεγραπται λογιων κυριακων εξηγησεως. τούτων και Ειρηναιος ως μονων αυτω γραφεντων μνημονευει, ωδε πως λεγων· Ταυτα δε και Παπιας ο Ιωαννου μεν ακουστης Πολυκαρππου δε εταιρος γεγονως, αρχαιος ανηρ, εγγραφως επιμαρτυρει εν τη τεταρτη των εαυτου βιβλιων. εστιν γαρ αυτω πεντε βιβλια συντεταγμενα.

Και ο μεν Ειρηναιος ταυτα· αυτος γε μην ο Παπιας κατα το προομιον των αυτου λογων ακροατην μεν και αυτοπτην ουδαμως εαυτον γενεσθαι των ιερων αποστολων εμφανει, παρειληφεναι δε τα της πιστεως παρα των εκεινοις γνωριμων διδασκει δι ων φησιν λεξεων.

Ουκ οκνησω δε σοι και οσα ποτε παρα των πρεσβυτερων καλως εμαθον και καλως εμνημονευσα συγκαταταξαι ταις ερμηνειαις, διαβεβαιουμενος υπερ αυτων αληθειαν. ου γαρ τοις τα πολλα λεγουσιν εχαιρον ωσπερ οι πολλοι, αλλα τοις ταληθη διδασκουσιν, ουδε τοις τας αλλοτριας εντολας μνηνεουσιν, αλλα τοις τας παρα του κυριου τη πιστει δεδομενας και απ αυτης παραγινομενας της αληθειας.

Ει δε που και παρηκολουθηκως τις τοις πρεσβυτεροις ελθοι, τους των πρεσβυτερων ανεκρινον λογους, τι Ανδρεας η τι Πετρος ειπεν η τι Φιλιππος η τι Θωμας η Ιακωβος η τι Ιωαννης η Ματθαιος η τις ετερος των του κυριου μαθητων α τε Αριστιων και ο πρεσβυτερος Ιωαννης, του κυριου μαθηται, λεγουσιν. ου γαρ τα εκ των βιβλιων τοσούτον με ωφελειν υπελαμβανον οσον τα παρα ζωσης φωνης και μενουσης.

Ενθα και επιστησαι αξιον δις καταριθμιοουντι αυτω το Ιωαννου ονομα, ων τον μεν προτερον Πετρω και Ιακωβω και Ματθαιω και τοις λοιποις αποστολοις συγκαταλεγει, σαφως δηλων τον ευαγγελιστην, τον δε ετερον Ιωαννην, διαστειλας τον λογον, ετεροις παρα τον των αποστολων αριθμον κατατασσει, προταξας αυτου τον Αριστιωνα, σαφως τε αυτον πρεσβυτερον ονομαζει.

Ως και δια τούτων αποδεικνυσθαι την ιστοριαν αληθη των δυο κατα την Ασιαν ομωνυμια κεχρησθαι ειρηκοτων δυο τε εν Εφεσω γενεσθαι μνηματα και εκατερον ετι νυν λεγεσθαι· οις και αναγκαιον προσεχειν τον νουν, εικος γαρ τον δευτερον, ει μη τις εθελοι τον πρωτον, την επ ονοματος φερομενην Ιωαννου αποκαλυψιν εορακεναι.

Και ο νυν δε δηλουμενος Παπιας τους μεν των αποστολων λογους παρα των αυτοις παρηκολουθηκοτων ομολογει παρειληφεναι, Αριστιωνος δε και του πρεσβυτερου Ιωαννου αυτηκοον εαυτον φησι γενεσθαι· ονομαστι γουν πολλακις αυτων μνημονευσας εν τοις αυτου συγγραμμασι τιθησιν αυτων παραδοσεις. και ταυτα δ ημιν ουκ εις το αχρηστον ειρησθω.

Αξιον δε ταις αποδοθειςαις του Παπια φωναις προσαψαι λεξεις ετερας αυτου, δι ων παραδοξα τινα ιστορει και αλλα ως αν εκ παραδοσεως εις αυτον ελθοντα.

Το μεν ουν κατα την Ιεραπολιν Φιλιππον τον αποστολον αμα ταις θυγατρασι διατριψαι, δια των προσθεν δεδηλωται, ως δε κατα τους αυτους ο Παπιας γενομενος διηγησιν παρειληφεναι θαυμασιαν υπο των του Φιλιππου θυγατερων μνημονευει, τα νυν σημειωτεον. νεκρου γαρ αναστασιν κατ αυτον

γεγονυιαν ιστορει, και αυ παλιν ετερον παραδοξον περι Ιουστον τον επικληθεντα Βαρσαββαν γεγονος, ως δηλητηριον φαρμακον εμπιοντος και μηδεν αηδες δια την του κυριου χαριν υπομειναντος.

Τουτον δε τον Ιουστον μετα την του σωτερος αναληψιν τους ιερους αποστολους μετα Μαθθια στησαι τε και επευξασθαι αντι του προδοτου Ιουδα επι τον κληρον της αναπληρωσεως του αυτων αριθμου, η των πραξεων ωδε θως ιστορει γραφη· Και εστησαν δυο, Ιωσηφ τον καλουμενον Βαρσαββαν, ος επεκληθη Ιουστος, και Μαθθιαν· και προσευξαμενοι ειπαν....

Και αλλα δε ο αυτος ωσαν εκ παραδοσεως αγραφου εις αυτον ηκοντα παρατεθειται, ξενας τε τινας παραβολας του σωτηρος και διδασκαλιας αυτου, και τινα αλλα μυθικωτερα.

Εν οις και χιλιαδα τινα φησιν ετων εσεσθαι μετα την εκ νεκρων αναστασιν, σωματικως της Χριστου βασιλειας επι ταυτησι της γης υποστησομενης. α και ηγουμεναι τας αποστολικας παρεκδεξαμενον δηγησεις υπολαβειν, τα εν υποδειγμασι προς αυτων μυστικως ειρημενα μη συνεωρακοτα.

Σφοδρα γαρ τοι σμικρος ων τον νουν, ως αν εκ των αυτου λογων τεκμηραμενον ειπειν, φαινεται· πλην και τοις μετ αυτον πλειστοις οσοις των εκκλησιαστικων της ομοιας αυτω δοξης παραιτιος γεγονεν, την αρχαιοτητα τανδρος προβεβλημενοις, ωσπερ ουν Ειρηναιω, και ει τις αλλος τα ομοια φρονων αναπεφηνεν.

Και αλλας δε τη ιδια γραφη παραδιδωσιν Αριστιωνος του προσθεν δεδηλωμενου των του κυριου λογων διηγησεις και του πρεσβυτερου Ιωαννου παραδοσεις, εφ ας τους φιλομαθεις αναπεμψαντες· αναγκαιως νυν προσθησομεν ταις προεκτεθεισαις αυτου φωναις παραδοσιν ην περι Μαρκου του το ευαγγελιον γεγραφοτος εκτεθειται δια τούτων·

Και τουθ ο πρεσβυτερος ελεγεν· Μαρκος μεν ερμηνευτης Πετρου γενομενος, οσα εμνημονευσεν ακριβως εγραψεν, ου μεντοι ταξει, τα υπο του κυριου η λεχθεντα η πραχθεντα. ουτε γαρ ηκουσεν του κυριου ουτε παρηκολουθησεν αυτω, υστερον δε, ως εφην, Πετρω, ος προς τας χρειας εποιειτο τας διδασκαλιας, αλλ ουχ ωσπερ συνταξιν των κυριακων ποιουμενος λογιων, ωστε ουδεν ημαρτεν Μαρκος ουτως ενια γραφας ως απεμνημοσευσεν. ενος γαρ εποιησατο προνοιαν, του μηδεν ων ηκουσεν παραλιπειν η ψευσασθαι τι εν αυτοις.

Ταυτα μεν ουν ιστορηται τω Παπια περι του Μαρκου· περι δε του Μαθθαιου ταυ ειρηται· Μαθθαιος μεν ουν Εβραιδι διαλεκτω τα λογια συνεταξατο, ηρμηνευσεν δ αυτα ως ην δυνατος εκαστος.

Κεχρηται δ ο αυτος μαρτυριας απο της Ιωαννου προτερας επιστολης και απο της Πετρου ομοιως, εκτεθειται δε και αλλην ιστοριαν περι γυναικος επι πολλαις αμαρτιας διαβληθεισης επι του κυριου, ην το καθ Εβραιους ευαγγελιον περιεχει. και ταυτα δ ημιν αναγκαιως προς τοις εκτεθεισιν επιτετηρησθω.

And there are extant five writings of Papias which are given the title of Exegesis of the Oracles of the Lord. Of these Irenaeus too makes mention as his only writings, thus saying as follows: These things Papias too, who was a earwitness of John and companion of Polycarp, and an ancient man, wrote and testified in the fourth of his books. For there are five books arranged by him.

It was Irenaeus who wrote these things. But Papias himself rather, according to the preface of his volumes, by no means reveals himself to have been either an earwitness or an eyewitness of the holy apostles, but teaches by the words that he says that he received the things of the faith from those who knew them.

[Papias himself writes:] But I shall not hesitate to arrange alongside my interpretations as many things as I ever learned well and remembered well from the elders, confirming the truth on their behalf. For I did not rejoice, like many, over those who spoke many things, but [rather] over those who taught the truth, nor over those who related strange commands, but over those who related those given by the Lord by faith and coming from the truth itself.

[Papias continues:] And if anyone chanced to come along who had followed the elders, I inquired as to the words of the elders, what Andrew or what Peter had said, or what Philip or what Thomas or James

or what John or Matthew or any other of the disciples of the Lord [had said], the things which both Aristion and the elder John, disciples of the Lord, were saying. For I did not suppose that things from books would profit me as much as things from a living and remaining voice.

It is worthwhile also to pay attention here to his twice counting the name of John, the first of which he groups with Peter and James and Matthew and the rest of the apostles, clearly indicating the evangelist, but the other John, with a change of wording, he arranges with others away from the number of the apostles, and clearly names him an elder.

As also through these words he shows the story to be true of the two men in Asia called by the same name and that there are two tombs in Ephesus, and both are still now said [to be his], to which it is necessary to direct the mind, for it is likely the second, unless someone should be willing [to say] the first, that saw the apocalypse which bears the name of John.

And the Papias now being explained confesses that he received the words of the apostles from those who followed them, and says that he was an earwitness of Aristion and of the elder John. At least he mentions them by their name often and gives their traditions in his writings. Let not these things have been said uselessly by us.

But it is fitting to the words of Papias already given to add other passages of his through which he recounts certain paradoxes and other things as having come to him from tradition.

That Philip the apostle lived in Heirapolis together with his daughters has been made clear before. But as regards them let it be noted that Papias, their contemporary, mentions a wondrous account that he received from the daughters of Philip. For he recounts a resurrection from the dead in his time, and yet another paradox about Justus who was surnamed Barsabbas, as having drunk a deadly poison and yet, through the grace of the Lord, suffered no harm.

And that this Justus, after the taking up of the savior, the holy apostles stood up with Matthias and prayed for the filling up of their number instead of the traitor Judas, in his slot, the writing of the Acts records thus: And they stood up two, Joseph who is called Barsabbas, surnamed Justus, and Matthias. And they prayed and said....

And the same man sets out other things also as having come to him from unwritten tradition, certain strange parables of the savior and teachings of his, and certain other more mythical things.

Among which also he says that there will be a certain millennium* of years after the resurrection of the dead, the kingdom of Christ being established bodily upon this very earth. Which things, I suppose, he got by having welcomed the apostolic accounts, not having seen that the things spoken through them were spoken mystically, in patterns

* Papias was a chiliast.

For indeed, that his mental capacity was very small, as is proven from his words, is apparent. But he also was responsible for so very many of the churchmen after him being of his same opinion, putting forward the antiquity of the man, like Irenaeus then, and any other if he has proclaimed that he thinks the same things.

And in his own writing he delivers also other accounts of the abovementioned Aristion of the words of the Lord, and the traditions of the elder John, to which we send those who love learning. Necessarily we now add to his reports set forth before a tradition which, about Mark who wrote the gospel, he sets out through these words:

And the elder would say this: Mark, who had become* the interpreter of Peter, wrote accurately, yet not in order, as many things as he remembered of the things either said or done by the Lord. For he neither heard the Lord nor followed him, but later, as I said, Peter, who would make the teachings to the needs, but not making them as an ordering together of the lordly oracles, so that Mark did not sin having thus written certain things as he remembered them. For he made one provision, to leave out nothing of the things that he heard or falsify anything in them.

* S. C. Carlson has remarked to me as follows on the term γενομενος at this point of: Papias characterizes Mark's relationship with Peter as men hermeneutes Petrou genomenos (μὲν ἑρμηνευτῆς Πέτρου γενόμενος), which I have translated as "who had indeed been Peter's interpreter." Interestingly, Moulton and Milligan's study of the papyri discovered that genomenos should mean "former" or "ex-" (p. 126), even used in the phrase τῆς... γενομένης γυναικός ("of his former wife" or "of his ex-wife") (P Flor I.99.4 c. AD 100). Thus, according to Papias's informant he calls the presbyter, Mark was Peter's former interpreter.

These things therefore are recorded by Papias about Mark. But about Matthew he says these: Matthew therefore in the Hebrew dialect ordered together the oracles, and each one interpreted them as he was able.

And he himself used testimonies from the first epistle of John and similarly from that of Peter, and set out also another record about a woman who was charged for many sins before the Lord, which the gospel according to the Hebrews has. And let these things also be necessarily observed by us on top of the things that have been set out.

.....

[THE writings of Papias in common circulation are five in number, and these are called an Exposition of the Oracles of the Lord. Irenaeus makes mention of these as the only works written by him, in the following words: "Now testimony is borne to these things in writing by Papias, an ancient man, who was a hearer of John, and a friend of Polycarp, in the fourth of his books; for five books were composed by him." Thus wrote Irenaeus. Moreover, Papias himself, in the introduction to his books, makes it manifest that he was not himself a hearer and eye-witness of the holy apostles; but he tells us that he received the truths of our religion from those who were acquainted with them [the apostles] in the following words:]

But I shall not be unwilling to put down, along with my interpretations, whatsoever instructions I received with care at any time from the elders, and stored up with care in my memory, assuring you at the same time of their truth. For I did not, like the multitude, take pleasure in those who spoke much, but in those who taught the truth; nor in those who related strange commandments, but in those who rehearsed the commandments given by the Lord to faith, and proceeding from truth itself. If, then, any one who had attended on the elders came, I asked minutely after their sayings,--what Andrew or Peter said, or what was said by Philip, or by Thomas, or by James, or by John, or by Matthew, or by any other of the Lord's disciples: which things Aristion and the presbyter John, the disciples of the Lord, say. For I imagined that what was to be got from books was not so profitable to me as what came from the living and abiding voice.

[Papias, who is now mentioned by us, affirms that he received the sayings of the apostles from those who accompanied them, and he moreover asserts that he heard in person Aristion and the presbyter John. Accordingly he mentions them frequently by name, and in his writings gives their traditions. Our notice of these circumstances may not be without its use. It may also be worth while to add to the statements of Papias already given, other passages of his in which he relates some miraculous deeds, stating that he acquired the knowledge of them from tradition. The residence of the Apostle Philip with his daughters in Hierapolis has been mentioned above. We must now point out how Papias, who lived at the same time, relates that he had received a wonderful narrative from the daughters of Philip. For he relates that a dead man was raised to life in his day. He also mentions another miracle relating to Justus, surnamed Barsabas, how he swallowed a deadly poison, and received no harm, on account of the grace of the Lord. The same person, moreover, has set down other things as coming to him from unwritten tradition, amongst these some strange parables and instructions of the Saviour, and some other things of a more fabulous nature. Amongst these he says that there will be a millennium after the resurrection from the dead, when the personal reign of Christ will be established on this earth. He moreover hands down, in his own writing, other narratives given by the previously mentioned Aristion of the Lord's sayings, and the traditions of the presbyter John. For information on these points, we can merely refer our readers to the books themselves; but now, to the extracts already made, we shall add, as being a matter of primary importance, a tradition regarding Mark who wrote the Gospel, which he [Papias] has given in the following words:] And the presbyter said this. Mark having become the

interpreter of Peter, wrote down accurately whatsoever he remembered. It was not, however, in exact order that he related the sayings or deeds of Christ. For he neither heard the Lord nor accompanied Him. But afterwards, as I said, he accompanied Peter, who accommodated his instructions to the necessities [of his hearers], but with no intention of giving a regular narrative of the Lord's sayings. Wherefore Mark made no mistake in thus writing some things as he remembered them. For of one thing he took especial care, not to omit anything he had heard, and not to put anything fictitious into the statements. [This is what is related by Papias regarding Mark; but with regard to Matthew he has made the following statements]: Matthew put together the oracles [of the Lord] in the Hebrew language, and each one interpreted them as best he could. [The same person uses proofs from the First Epistle of John, and from the Epistle of Peter in like manner. And he also gives another story of a woman who was accused of many sins before the Lord, which is to be found in the Gospel according to the Hebrews.]

.....
39. Von Papias werden fünf Bücher überliefert. Sie tragen auch den Titel: „Erklärungen von Herrenworten“. Auch Irenäus erwähnt sie und bemerkt, sie seien das einzige von Papias verfaßte Werk. Irenäus schreibt: „Dies bezeugt schriftlich Papias, ein Hörer des Johannes, ein Freund des Polykarp, ein Mann aus alter Zeit, in seinem vierten Buche. Fünf Bücher hatte er nämlich verfaßt.“ So Irenäus. Indes erklärt Papias selbst in der Einleitung zu seiner Schrift, er habe die heiligen Apostel nicht gehört und nicht gesehen. Er bemerkt, daß er die Glaubenslehre von solchen empfangen habe, die den Aposteln nahegestanden seien. Er sagt: „Ohne zu zögern, will ich für dich alles, was ich je von den Presbytern genau erfahren und dem Gedächtnis genau eingeprägt habe, zugleich mit den Auslegungen verbinden, mich für dessen Wahrheit verbürgend. Denn nicht hatte ich wie die meisten an denen, die viele Worte machen, sondern an denen, welche die Wahrheit lehren, Freude, auch nicht an denen, welche die fremden Gebote anführen, sondern an denen, welche die vom Herrn dem Glauben gegebenen und aus dem Glauben entspringenden Gebote der Wahrheit bieten. Kam einer, der den Presbytern gefolgt war, dann erkundigte ich mich nach den Lehren der Presbyter und fragte: ‚Was sagte Andreas, was Petrus, was Philippus, was Thomas oder Jakobus, was Johannes oder Matthäus oder irgendein anderer von den Jüngern des Herrn? Und was sagen Aristion und der Presbyter Johannes, die Jünger des Herrn?‘ Denn ich war der Ansicht, daß aus Büchern geschöpfte Berichte für mich nicht denselben Wert haben können wie die Worte frischer, noch lebender Stimmen.“ An diesen Worten ist beachtenswert, daß Papias zweimal den Namen Johannes aufzählt. Das erste Mal zählt er Johannes zu Petrus, Jakobus, Matthäus und den übrigen Aposteln; er meint also offenbar den Evangelisten. Das zweite Mal, in einem neuen Satze, rechnet er Johannes zu einer anderen Kategorie, welche von der der Apostel verschieden ist; er stellt ihm den Aristion voran und bezeichnet ihn ausdrücklich als Presbyter.³ Damit bewahrheitet sich also der Bericht, daß in Asien zwei Jünger den gleichen Namen gehabt hätten, und daß in Ephesus zwei Grabmäler errichtet worden wären, von denen noch jetzt jedes den Namen Johannes trüge. Dies ist wohl zu beachten. Denn es ist wahrscheinlich, daß, soferne man nicht an den ersteren Johannes denken will, der zweite die unter dem Namen des Johannes gehende Offenbarung geschaut hat. Der soeben von uns zitierte Papias gesteht, die Lehren der Apostel von deren Schülern empfangen und Aristion sowie den Presbyter Johannes persönlich gehört zu haben. In seiner Schrift beruft er sich oft mit Namen auf sie und gibt ihre Überlieferungen wieder. Folgende Mitteilungen mögen nicht ohne Nutzen sein. Es ist am Platze, außer der angeführten Stelle aus Papias auch noch jene Erzählungen zu erwähnen, in denen er wunderbare Vorkommnisse und andere, durch Überlieferung empfangene Tatsachen berichtet. Bereits oben wurde mitgeteilt, daß sich der Apostel Philippus mit seinen Töchtern in Hierapolis aufgehalten habe; hier sei noch bemerkt, daß ihr Zeitgenosse Papias erzählt, er habe von den Töchtern des Philippus eine wunderbare Geschichte erfahren. Wie er nämlich mitteilt, stand damals einer von den Toten auf. Ein weiteres Wunder berichtet er über Justus mit dem Beinamen Barsabas. Derselbe habe nämlich, trotzdem er tödliches Gift getrunken habe, infolge der Gnade des Herrn keine üblen Folgen verspürt. Von diesem Justus berichtet die Apostelgeschichte, daß die heiligen Apostel ihn nach der Himmelfahrt des Erlösers zugleich mit Matthias vorgeführt haben, um unter Gebet durch das Los an Stelle des Verräters Judas einen Ersatz zur Auffüllung des Apostelkollegiums zu finden. Die Schrift sagt: „Und sie stellten zwei Männer auf: Joseph, genannt Barsabas, mit dem Beinamen Justus, und Matthias, und sie beteten und sprachen.“ Papias bietet aber auf Grund mündlicher Überlieferung auch noch andere Erzählungen, nämlich unbekannte Gleichnisse und Lehren des Erlösers und außerdem noch einige sonderbare Berichte. Zu diesen gehört seine Behauptung, daß nach der Auferstehung der Toten tausend Jahre kommen werden, in denen das Reich Christi sichtbar auf Erden bestehen werde. Nach meiner Meinung hat Papias diese Anschauung den ihm mitgeteilten Erzählungen der Apostel

unterschoben; das, was die Apostel in Bildern und Gleichnissen gesprochen hatten, hat er nicht verstanden. Obwohl er, wie man aus seinen Worten schließen kann, geistig sehr beschränkt gewesen sein muß, hat er doch sehr vielen späteren Kirchenschriftstellern, die sich durch das Alter des Mannes verleiten ließen, wie dem Irenäus und denen, die sonst noch solche Ideen vertreten, Anlaß zu ähnlichen Lehren gegeben. Noch anderes teilt Papias in seinem Werke aus des oben erwähnten Aristion Auslegungen der Herrenworte sowie aus der Überlieferung des Presbyters mit. Nachdem wir nun die wißbegierigen Leser darauf aufmerksam gemacht haben, halten wir es für unsere Pflicht, außer seinen obigen Bemerkungen nun auch noch die Überlieferung anzuführen, welche er bezüglich Markus, des Verfassers des Evangeliums, aufgezeichnet hat. Er schreibt: „Auch dies lehrte der Presbyter: Markus hat die Worte und Taten des Herrn, an die er sich als Dolmetscher des Petrus erinnerte, genau, allerdings nicht ordnungsgemäß, aufgeschrieben. Denn nicht hatte er den Herrn gehört und begleitet; wohl aber folgte er später, wie gesagt, dem Petrus, welcher seine Lehrvorträge nach den Bedürfnissen einrichtete, nicht aber so, daß er eine zusammenhängende Darstellung der Reden des Herrn gegeben hätte. Es ist daher keineswegs ein Fehler des Markus, wenn er einiges so aufzeichnete, wie es ihm das Gedächtnis eingab. Denn für eines trug er Sorge: nichts von dem, was er gehört hatte, auszulassen oder sich im Berichte keiner Lüge schuldig zu machen.“ So berichtete Papias über Markus. Bezüglich Matthäus aber behauptete er: „Matthäus hat in hebräischer Sprache die Reden zusammengestellt; ein jeder aber übersetzte dieselben so gut er konnte.“ Papias berief sich auch auf Zeugnisse aus dem ersten Johannesbrief und dem ersten Petrusbrief. Ferner führte er aus dem Hebräerevangelium die Geschichte eines Weibes an, das wegen vieler Sünden vor dem Herrn angeklagt worden war. Auch dies mußten wir außer dem Erwähnten noch bemerken.

.....
[Eus. H. E. III]

1. Von Papias werden fünf Bücher überliefert, die auch überschrieben sind ‚Erklärung von Herrenworten‘. Diese erwähnt auch Irenäus als seine einzigen Schriften, wobei er hierzu sagt: Dies aber bezeugt auch usw. (vgl. Iren. V 33,4).
2. So weit Irenäus. Papias selbst allerdings stellt es in der Einleitung seines Werkes so dar, Hörer und Augenzeuge der heiligen Apostel sei er nicht gewesen; vielmehr lehrt er, er habe die (Dinge) des Glaubens empfangen von solchen, die jenen nahestanden. Er sagt:
3. "Ich zögere aber nicht, für dich auch das, was ich von den Presbytern genau erfahren und genau im Gedächtnis behalten habe, mit den Erklärungen zu verbinden, mich verbürgend für dessen Wahrheit. Denn nicht hatte ich, wie die meisten, Freude an denen, die vieles reden, sondern an denen, welche das lehren, was wahr ist; auch nicht an denen, die die fremdartigen Gebote im Gedächtnis haben, sondern an denen, die die vom Herrn dem Glauben gegebenen und von der Wahrheit selbst kommenden (Gebote im Gedächtnis haben).
4. Wenn aber irgendwo jemand, der den Presbytern nachgefolgt war, kam, erkundigte ich mich nach den Berichten der Presbyter: Was hat Andreas oder was hat Petrus gesagt, oder was Philippus oder was Thomas oder Jakobus oder was Johannes oder was Matthäus oder irgendein anderer der Jünger des Herrn, was ja auch Aristion und der Presbyter Johannes, (beide) des Herrn Jünger, sagen. Denn ich war der Ansicht, daß die aus Büchern (stammenden Berichte) mir nicht soviel nützen würden wie die (Berichte) von der lebendigen und bleibenden Stimme."
5. Daran ist beachtenswert, daß er den Namen Johannes zweimal aufzählt. Den ersten von ihnen ordnet er Petrus und Jakobus und Matthäus und den übrigen Aposteln zu, deutlich den Evangelisten bezeichnend; den anderen Johannes ordnet er, in einem neuen Satzteil, einer Kategorie zu, die von der der Apostel verschieden ist, den Aristion ihm voranstellend, und er bezeichnet ihn ausdrücklich als Presbyter.
6. Und daher erweist sich, daß der Bericht derer wahr ist, es habe in Asien zwei mit demselben Namen gegeben, auch gebe es zwei Gräber in Ephesus, und jedes werde bis heute das des Johannes genannt. Auch darauf muß man das Augenmerk richten; denn es ist wahrscheinlich, daß der zweite, oder wenn man will: der erste, die unter dem Namen des Johannes umlaufende Offenbarung geschaut hat.

7. Auch der jetzt von uns vorgestellte Papias sagt, er habe die Worte der Apostel von denen, die ihnen gefolgt waren, empfangen, Aristion aber und den Presbyter Johannes habe er, so sagt er, persönlich gehört. Häufig erwähnt er sie mit Namen, wenn er in seinen Büchern ihre Überlieferungen anführt. Auch das Folgende soll von uns nicht nutzlos erzählt werden.

8. Es ist angebracht, den zitierten Aussprüchen des Papias andere seiner Ausführungen anzuschließen, in denen er gewisse Merkwürdigkeiten erzählt und anderes, was wohl aus der Überlieferung zu ihm gelangt ist.

9. Daß sich der Apostel Philippus zusammen mit seinen Töchtern in Hierapolis aufgehalten habe, ist schon zuvor erwähnt worden (III, 31). Es ist jetzt anzumerken, daß Papias, der zu ihrer Zeit lebte, erwähnt, er habe eine wunderbare Erzählung empfangen von den Töchtern des Philippus. Er erzählt nämlich, es habe zu seiner Zeit die Auferstehung eines Toten stattgefunden; auch habe es wiederum ein anderes merkwürdiges Ereignis gegeben mit Justus, mit dem Beinamen Barsabas, der ein offenkundiges Gift getrunken und durch die Gnade des Herrn keinen Schaden davon zurückbehalten habe.

10. Daß diesen Justus nach der Himmelfahrt des Erlösers die heiligen Apostel zusammen mit Matthias aufgestellt und unter Gebet anstelle des Verräters Judas zur Auffüllung ihrer Zahl unter das Los (gestellt haben), berichtet die Apostelgeschichte folgendermaßen: "Und sie stellten zwei (Männer) auf, Joseph, genannt Barsabas, mit dem Beinamen Justus, und Matthias; und sie beteten und sprachen".

11. Er hat auch anderes vorgetragen, was angeblich aus ungeschriebener Überlieferung zu ihm gelangt sei, gewisse fremdartige Gleichnisse des Erlösers und Lehren von ihm und einiges andere reichliche Fabelhafte.

12. Dazu gehört, daß es, sagt er, nach der Auferstehung der Toten tausend Jahre geben werde, in denen das Reich Christi leibhaftig auf dieser Erde Bestand haben werde. Ich meine, er hat dies den apostolischen Erzählungen entnommen, wobei er das, was sie in Bildern geheimnisvoll gesagt haben, nicht verstanden hat.

13. Er war nämlich, wie es scheint, geistig sehr beschränkt, wie man aus seinen Worten schließen kann. Gleichwohl war er sehr vielen kirchlichen (Schriftstellern) nach ihm Ursache für eine der seinen ähnliche Lehre, wobei sie sich auf das Alter des Mannes beriefen, wie es bei Irenäus, und wer sonst Ähnliches denkt, deutlich geworden ist.

14. Noch andere Erzählungen überliefert er in derselben Schrift des zuvor erwähnten Aristion über Herrenworte und Überlieferungen des Presbyters Johannes. Nachdem wir die wißbegierigen Leser darauf hingewiesen haben, müssen wir jetzt seinen zuvor zitierten Äußerungen die Überlieferung hinzufügen, die er über Markus, der das Evangelium geschrieben hat, folgendermaßen aufgezeichnet hat:

15. „Auch dies sagte der Presbyter: Markus, der Dolmetscher des Petrus, hat alles, dessen er sich erinnerte, genau aufgeschrieben, freilich nicht der (richtigen) Reihe nach - das, was vom Herrn sei es gesagt, sei es getan worden war; er hatte nämlich weder den Herrn gehört noch war er ihm nachgefolgt. Später aber, wie gesagt, (folgte er) dem Petrus, der seine Lehrvorträge den Bedürfnissen entsprechend gestaltete, jedoch nicht, um eine zusammenhängende Darstellung der Herrenworte zu geben, so daß Markus nicht falsch handelte, als er einiges so aufschrieb, wie er sich erinnerte. Denn für eines trug er Sorge, nichts von dem, was er gehört hatte, auszulassen oder darunter etwas Unwahres zu berichten.“

Dies also wird von Papias über Markus berichtet.

16. Über Matthäus aber hat er folgendes gesagt: "Matthäus hat die Logien also in hebräischer Sprache zusammengestellt; es übersetzte sie ein jeder aber, so gut er es vermochte."

17. Er (Papias) hat auch Gebrauch gemacht von Zeugnissen aus dem ersten Brief des Johannes und gleichermaßen aus dem des Petrus. Er führt aber auch eine andere Geschichte an über eine Frau, die wegen vieler Sünden vor dem Herrn angeklagt worden war; diese (Erzählung) enthält das Hebräerevangelium. Auch dies mußten wir außer dem Erwähnten unbedingt anmerken.

.....
(Euszebiosz H. E. III, 39)

1. Papiasztól öt könyvet tudunk felmutatni, ezekben az Úr mondásainak magyarázatát írta meg. Ireneusz is megemlékezik róla, hogy a szerzőnek egyetlen műve ez, ahogyan ezt ő mondja: „Mindezeket Papiasz... (Iren. Adv. Haer. V, 33,3-4).

2.... ilyenképpen Ireneusz. Maga Papiasz, a bevezető soraiban egyáltalán nem úgy tünteti fel magát, mintha ő a szent apostolokat hallgatta volna, vagy korabeli szemtanú lenne, hanem azt tanítja, hogy a hittel kapcsolatos dolgokat olyanoktól vette át, akik ezeket még ismerték, mert ezt mondja ő:

3. „Nincs semmiféle kétségem előtted azokkal kapcsolatosan, amit a presbiterektől helyesen ismertem meg, az emlékezetemben jól megőriztem, magyarázatokkal láttam el, és megerősítem azoknak igazságát. Nem azoknak örültem én, akik sokat mondanak, mint ezt oly sokan teszik, inkább olyanoknak, akik az igazságot tanították; olyanoknak sem örültem, akik valami más parancsolatokról beszéltek, inkább azoknak, akik az Úrtól származó hitelesen áthagyományozott, az igazságnak megfelelő parancsokat emlegették.

4. Ha valaki azzal jött oda hozzám, hogy ő még beszélt a presbiterekkel, tőlük a presbiterek mondásai után érdeklődtem: – Mit mondott András, és mit Péter, vagy Fülöp, Tamás, Jakab, mint János vagy Máté, vagy más valaki az Úr tanítványai közül. Miket mondott Arisztión, vagy a presbiter János, az Úr tanítványai, én ugyanis azt tartottam, hogy nincsen akkora hasznomra az, ami a könyvekben van, mint az, amit élő és maradandó szavakból ismerhetek meg.”

5. Érdemes itt megfigyelnünk azt, hogy kétszer is említi János nevét, először együtt Péterrel, Jakabbal, Mátéval meg a többi apostollal, világosan rámutat itt az evangélistára; a másik Jánost külön veszi a mondatában, az apostolok felsorolásán kívül, mások között említi meg, és elibe teszi Arisztión, világosan presbiternek mondja őt.

6. Mindezek miatt a valóságot tükröző elbeszélésnek bizonyulnak azok is, amik azt beszélnek, hogy Ázsiában két ilyen nevű ember élt, és hogy Efezusban két olyan sírbolt van, melyeket még a mostani időkben is Jánosénak tartanak. Mindezekhez hozzá kell tennünk azt is, hogy valószínűleg ezen második János – bár van aki az elsőt gondolja –, nevéhez fűzhetjük a Jelenések könyvét.

7. Az említett Papiasz azt állítja, hogy ő az apostolok ígéit azoktól vette, akik követőik voltak, Arisztion és János presbiter pedig magát azok „követőinek” mondja, sok ízben név szerint megemlékezik róluk, könyveiben gyakran idézi a tőlük merített hagyományt.

8. Papiasz írásainak méltányolásához hozzátartoznak még más elbeszélések is, melyekben csodálatos dolgokat mond el, különfélekét, ahogyan azok hozzá eljutottak a hagyományból.

9. Szerinte Fülöp apostol leányaival együtt Hierapoliszban tanított, ahogy erre már az előzőekben utaltunk, elbeszélésében megemlékezik velük kapcsolatban azokról a csodatettekről, amelyeket Fülöp leányai tettek, melyekre ma is hivatkoznak. Lejegyzett egy történetet a halott feltámadásáról, vagy egy másik rendkívüli eseményt Justusszal kapcsolatban, akit másképpen Barzabásznak is mondanak, hogy ő halálos mérget ivott meg, de Isten kegyelméből semmi ártalmat nem szenvedett.

10. Ez a Justus az Úr mennybemenetele után Mátyással együtt ott volt a szent apostolok között, közösen imádkoztak, hogy az áruló Júdás helyére sorsvetés útján betöltsék a maguk számát; a Cselekedetek könyve mindezt elmondja: „Előállítottak kettőt, a Barzabásznak nevezett Józsefet, akit Justusnak is mondanak, és Mátyást, imádkoztak és azt mondták” (vö.: ApCsel. 1,23).

11. Ő ugyan azt állítja, hogy mindezekhez íratlan tradícióból jutott hozzá, meg másokhoz is, a Megváltó példabeszédeihez és tanításaihoz, meg más, mesésebb történetekhez is.

12. Ezek között beszél egy ezer esztendő korszak eljövételéről, mikor majd a halottak fel fognak támadni, és Krisztus országa a testi értelemben valósul meg ezen a földön. Véleményem szerint

mindez az apostoli mondások félreértéséből származik, melyeket ők csak képletesen, misztikus módon mondtak el.

13. Írásából ítélve igen szerény tehetség volt, mégis hivatkozási alapot nyújtott számos hasonlóan gondolkodó egyházi író számára, akik a férfiú ősiségére hivatkoztak, mint Ireneusz, és mások, akik ugyanígy gondolkodtak.

14. Különbő dolgokat hagyományoz Arisztión fent említett, az Úr mondásait magyarázó művében, és János presbiter hagyományát, amelyekre az érdeklődők figyelmét felhívjuk. A fentebb említett szavaihoz szükséges hozzátennünk azt a hagyományt is, amelyet Márk evangélistáról írt le:

15. „A presbiter ezt mondotta: – Márk Péter szavainak magyarázója volt, és mindazt pontosan lejegyezte, amire csak emlékezett. Az Úr mondásait és tetteit nem egymás utáni sorrendben írta le, mivel ő maga nem hallgatta az Urat, és nem is tartozott a kísérői közé, hanem – mint ahogyan már mondottam – Péter kísérője volt, aki a tanítást a szükség követelménye szerint alakította, és így nem az Úr mondásainak rendszerezését állította össze; ezért nem hibázott Márk, amikor úgy írt le mindent, ahogyan ő arra emlékezett, mert egyedül csak arra fordított gondot, hogy semmit se hagyjon el azokból, amit hallott, és hogy semmiféle hamis tanítás ne kerüljön közéje.”
Ezeket közölte Papiasz Márkról.

16. Mátéről pedig ezt mondja: „Máté a héber gondolkodásmódnak megfelelően írta le a mondásokat, magyarázattal is ellátta ezeket, amennyire csak tudta, mindegyiket.”

17. Tanúskodik még János apostol első levele mellett is, és a Péteré mellett hasonlóan. Lejegyzett egy másik történetet is, egy bizonyos asszonyról, akit sok bűntől megvádoltan az Úr elé vittek, és ezt a Héberék szerinti evangélium tartalmazza. Szükségesnek láttuk, hogy mindezeket hozzátegyük a fentebb említettekhez.

.....
Forrás: Euszebiosz: Egyháztörténet III. 39,8; 11-13.

“8. “Papiasz írásainak méltánylásához hozzátartoznak még más elbeszélések is, melyekben csodálatos dolgokat mond el, különféleket, ahogyan azok hozzá a hagyományból eljutottak (kai alla hós an ek paradoszeósz elthonta). [...] [11] Ő ugyan azt állítja, hogy mindezekhez leiratlan tradícióból (ek paradoszeósz agraphu) jutott hozzá, és másokhoz is, a Megváltó példabeszédeihez és tanításaihoz, meg más mesésebb történetekhez is.

[12] Ezek között beszél egy ezersztendős korszak eljövételéről, mikor majd a halottak fel fognak támadni, és Krisztus országa testi értelemben (szómatikósz) valósul meg ezen a földön. Véleményem szerint mindez az apostoli mondások félreértelmzéséből származik, amelyeket ők csak képletesen, misztikus módon mondtak el, és nem az egész megvilágítva (ta en hüpodeigmaszi prosz autón müsztikósz eiréména mé szüneurakota).

[13] Valójában úgy látszik nagyon kevés értelmi képességgel rendelkezett, amint ez a könyveiből kiderül, mégis ő volt az oka, hogy utána olyan sok egyházi író az övével azonos véleményt vallott, tekintettel arra, hogy ez a férfi régen élt; így Ireneusz és más is, aki ugyanazt gondolta, amit ő.”

Laodiceai Apollinarius (310-390)

(Preserved in Cramer's Catena ad Acta SS. Apost. [1838])

1 From Apollinarius of Laodicea. `Judas did not die by hanging, but lived on, having been cut down before he was suffocated. And the Acts of the Apostles show this, that _falling headlong he burst asunder in the midst, and all his bowels gushed out._ This fact is related more clearly by Papias, the disciple of John, in the fourth (book) of the Exposition of the Oracles of the Lord as follows: --

2 "Judas walked about in this world a terrible example of impiety; his flesh swollen to such an extent that, where a waggon can pass with ease, he was not able to pass, no, not even the mass of his head merely. They say that his eyelids swelled to such an extent that he could not see the light at all, while as for his eyes they were not visible even by a physician looking through an instrument, so far had they sunk from the surface. His genital was larger and presented a more repugnant sight than has ever been seen; and through it there seeped from every part of the body a procession of pus and worms to his shame, even as he relieved himself."

3 After suffering an agony of pain and punishment, he finally went, as they say it, to his own place; and because of the horrible smell the area has been deserted and no one has lived there up until now; in fact, even to the present no one can go by that place without holding his nose. This was because the discharge from his body was so great and spread so far over the ground."

.....
From Apollinarius of Laodicea as reconstructed in Holmes from various compiled fragments (Lightfoot-Holmes 18; Roberts-Donaldson 3):

Ουκ απεθανε τη αγχονη Ιουδας, αλλ επεβιω καθαιρεθεις προ του αποπνιγηναι. και τουτο δηλουσιν αι των αποστολων πραξεις, οτι πρηνης γενομενος ελακησε μεσος, και εξεχυθη τα σπλαγχνα αυτου. τουτο δε σαφεστερον ιστορει Παπιας ο Ιωαννου μαθητης λεγων ουτως εν τω τεταρτω της εξηγησεως των κυριακων λογων·

Μεγα δε ασεβειας υποδειγμα εν τουτω τω κοσμω περιεπατησεν ο Ιουδας πρησθεις επι τοσουτον την σαρκα, ωστε μηδε οποθεν αμαξα ραδιως διερχεται εκεινον δυνασθαι διελθειν, αλλα μηδε αυτον μονον τον της κεφαλης ογκον αυτου. τα μεν γαρ βλεφαρα των οφθαλμων αυτου φασι τοσουτον εξοιδησαι, ως αυτον μεν καθολου το φως μη βλεπειν, τους οφθαλμους δε αυτου μηδε υπο ιατρου {δια} διοπτρας οφθηναι δυνασθαι· τοσουτον βαθος ειχον απο της εξωθεν επιφανειας· το δε αιδοιον αυτου πασης μεν ασχημοσυνης αηδεστερον και μειζον φαινεσθαι, φερεσθαι δε δι αυτου εκ παντος του σωματος συρρεοντας ιχωρας τε και σκωληκας εις υβριν δ αυτων μονων των αναγκαιων. μετα πολλας δε βασανους και τιμωριας εν ιδιω, φασι, χωριω τελευτησαντος, απο της οδμης ερημον και αιοκητον το χωριον μεχρι της νυν γενεσθαι, αλλ ουδε μεχρι της σημερον δυνασθαι τινα εκεινον τον τοππον παρελθειν, εαν μη τας ρινας ταις χερσιν επιφραξη. τοσαυτη δια της σαρκος αυτου και επι της γης εκρυσις εχωρησεν.

Judas did not die by hanging, but lived on, having been cut down before choking. And this the Acts of the Apostles makes clear, that falling headlong his middle burst and his bowels poured forth. And Papias the disciple of John records this most clearly, saying thus in the fourth of the Exegeses of the Words of the Lord:

Judas walked about as an example of godlessness in this world, having been bloated so much in the flesh that he could not go through where a chariot goes easily, indeed not even his swollen head by itself. For the lids of his eyes, they say, were so puffed up that he could not see the light, and his own eyes could not be seen, not even by a physician with optics, such depth had they from the outer apparent surface. And his genitalia appeared more disgusting and greater than all formlessness, and he bore through them from his whole body flowing pus and worms, and to his shame these things alone were forced [out]. And after many tortures and torments, they say, when he had come to his end in his own place, from the place became deserted and uninhabited until now from the stench, but not even to this day can anyone go by that place unless they pinch their nostrils with their hands, so great did the outflow from his body spread out upon the earth.

.....
Judas walked about in this world a sad example of impiety; for his body having swollen to such an extent that he could not pass where a chariot could pass easily, he was crushed by the chariot, so that his bowels gushed out.

.....
[s. "Die Apostolischen Väter", A. Lindemann und H. Paulsen, J.C.B. Mohr, Tübingen 1992]

1. Von Apollinaris: Nicht durch Erhängen starb Judas, sondern er lebte weiter, da er vor dem Ersticken heruntergeholt worden war. Und dies bezeugt die Apostelgeschichte, daß er kopfüberstürzend in der Mitte aufplatzte, und seine Eingeweide quollen heraus. Dies erzählt deutlicher Papias, der Schüler des Johannes, der im vierten Buch der "Erklärung der Herrenworte" folgendes sagt:

2. "Als großes Beispiel der Gottlosigkeit aber wandelte Judas in dieser Welt, indem sein Körper so sehr anschwell, daß nicht einmal dort, wo ein Wagen leicht hindurchgeht, er hindurchgehen konnte, ja nicht einmal allein die Masse seines Kopfes. Seine Augenlider nämlich, heißt es, seien so sehr angeschwollen, daß er einerseits das Licht überhaupt nicht mehr sah, und daß andererseits seine Augen (sogar) durch den Augenspiegel vom Arzt nicht gesehen werden konnten; so tief lagen sie unter der äußeren Oberfläche. Sein Schamglied erschien widerwärtiger und größer als jegliches Schamglied; er trug aber Eiterströme an sich, die aus dem ganzen Körper flossen, und Würmer, zur Qual schon allein aufgrund der (natürlichen) Bedürfnisse.

3. Als er, heißt es, nach vielen Qualen und Strafen auf seinem eigenen Grundstück zugrundegegangen war, blieb aufgrund des Gestanks das Land öde und unbewohnbar bis jetzt, und nicht einmal bis zum heutigen Tag kann jemand an diesem Ort vorübergehen, ohne daß er sich die Nase mit den Händen zuhält. Eine so starke Ausdünstung verbreitete sich von seinem Körper auch über die Erde.

.....
(Anecd. Graec. in: Theophylact. in Act. 1,18 f.)

1. Apollinariosztól: – „Júdás nem kötél által halt meg, mert túlélte az akasztást, mivelhogy levették őt még mielőtt megfulladt volna. Említést tesz erről még az Apostolok Cselekedetei is: „A felfüggesztett ropogott, minden bele kiömlött” (vö.: ApCsel 1,18), vagy még világosabban mondja el Papiasz, János tanítványa, az Úr mondásainak magyarozatát tartalmazó negyedik könyvén:

2. Az istentelenség igen nagy mintapéldáját szolgáltatatta ebben a világban Júdás, egész testével utálattá vált. Mert ahol egy szekér könnyedén áthaladt, ő nem tudott átmenni; még akkor sem tehetette volna meg, ha csak a fejének tömegéről lett volna szó. Szemhéjai – mint mondják -, annyira megdagadtak, hogy a világosságot egyáltalán nem láthatta, szemevilágát az orvosok még szemvizsgáló tükörrel sem tudták megnézni, annyira beestek. Szeméremteste minden szégyelnivalónál undokabb és nagyobb lett, testének minden részét elárasztotta a genny, meg a férgek, és ezek váladékaiban minduntalan előtörtek kízársra.

3. A magában hordozott gyötrődés és fájdalom után – mint mondják -, egy elhagyatott tanyán halt meg, mely bűze miatt pusztá és lakatlan vidékké változott egészen a napjainkig, és rajta még senki sem tudott átmenni anélkül, hogy az orrát ne tömte volna be kezeivel. Ekkora bűz áradata lepte el teste miatt azt a földet.

Szent Jeromos (347-419)

(Preserved in Jerome's Illustrious Men 18)

1 Papias, a hearer of John, (and) bishop of Hierapolis in Asia, wrote only five books, which he entitled An Exposition of Discourses of the Lord. Wherein, when he asserts in his preface that he is not following promiscuous statements, but has the Apostles as his authorities, he says: --

2 "I used to inquire what had been said by Andrew, or by Peter, or by Philip, or by Thomas or James, or by John or Matthew or any other of the Lord's disciples, and what Aristion and the Elder John, the disciples of the Lord, were saying. For books to read do not profit me so much as the living voice clearly sounding up to the present day in (the persons of) their authors."

3 From which it is clear that in his list of names itself there is one John who is reckoned among the Apostles, and another the Elder John, whom he enumerates after Aristion. We have mentioned this fact on account of the statement made above, which we have recorded on the authority of very many, that the two later epistles of John are not (the work) of the Apostle, but of the Elder. This (Papias) is said to have promulgated the Jewish tradition of a Millennium, and he is followed by Irenaeus, Apollinarius and the others, who say that after the resurrection the Lord will reign in the flesh with the saints.

.....

From Jerome, ON FAMOUS MEN 18 (Lightfoot-Holmes 7):

Papias, Iohannis auditor, Heirapolitanus in Asia episcopus, quinque tantum scripsit volumina, quae praenotavit explanatio sermonum domini, in quibus, cum se in praefatione adserat non varias opiniones sequi, sed apostolos habere auctores, ait:

Considerabam quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes, quid Matthaheus vel alius quilibet discipulorum domini, quid etiam Aristion et senior Iohannes, discipuli domini, loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt quantum viva vox et usque hodie in suis auctoribus personans.

Ex quo apparet ex ipso catalogo nominum alium esse Iohannem qui inter apostolos ponitur, et alium seniore Iohannem quem post Aristionem enumerat. hoc autem dicimus propter superiorem opinionem, qua a plerisque retulimus traditam, duas posteriores epistulas Iohannis non apostoli esse sed prebyteri. hic dicitur mille annorum Iudaicam edidisse δευτερωσι, quem secuti sunt Irenaeus et Apollinarius et caeteri, qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis domimum regnaturum. Tertullianus quoque in libro de spe fidelium et Victorinus Petabionenses et Lactantius hac opinione ducuntur.

Papias, earwitness of John, Heirapolitan bishop in Asia, wrote just five volumes, which he entitled EXPLANATION OF THE SERMONS OF THE LORD, in which, when in the preface he asserts that he does not follow various opinions, but holds the apostles as authorities, he says:

I would consider what Andrew, what Peter had said, what Philip, what Thomas, what James, what John, what Matthew or any other of the disciples of the Lord, as well as what Aristion and the senior John, disciples of the Lord, were saying. For books are not so useful to me to collect as a voice living and sounding through in its authorities until today.

From which it appears from his own catalog of names that there is one John who is placed among the apostles and another senior John whom he numbered after Aristion. This we say, however, on account of the opinion above, that, inasmuch as we transmit a tradition from very many, the two latter epistles of John are not of the apostle but of the elder. This man is said to have promulgated the thousand years,* a Jewish second [advent], which Irenaeus and Apollinarius and the rest follow, who say that after the resurrection the Lord will reign in the flesh with the saints. Tertullian also in the book CONCERNING THE HOPE OF THE FAITHFUL, and Victorinus of Petau and Lactantius, are led by this opinion.

.....
Jerome, Illustrious Lives 18 (c. 400)

Papias, Iohannis auditor, Hierapolitanus in Asia episcopus, quinque tantum scripsit volumina, quae praenotavit: Explanatio sermonum Domini. In quibus, cum se in praefatione adserat non varias opiniones sequi, sed apostolos habere auctores, ait:

Considerabam quid Andreas, quid Petrus dixissent, quid Philippus, quid Thomas, quid Iacobus, quid Iohannes, quid Matthaheus vel alius quilibet discipulorum Domini, quid etiam Aristion et senior Iohannes, discipuli Domini loquebantur. Non enim tantum mihi libri ad legendum prosunt, quantum viva vox et usque hodie in suis auctoribus personans.

Ex quo apparet ex ipso catalogo nominum, alium esse Johannem qui inter apostolos ponitur, et alium seniore Johannem quem post Aristionem enumerat. Hoc autem dicimus propter superiorem opinionem, qua a plerisque rettulimus traditum duas posteriores epistulas Iohannis non apostoli esse, sed prebyteri. Hic dicitur mille annorum Iudaicam edidisse δευτέρωσι, quem secuti sunt Irenaeus et Apollinarius et caeteri, qui post resurrectionem aiunt in carne cum sanctis domimum regnaturum. Tertullianus quoque in libro de spe fidelium et Victorinus Petabionenses et Lactantius hac opinione ducuntur.

Papias, hearer of John, bishop of Hierapolis in Asia, wrote just five volumes, which he titled: Exposition of the Lord's Reports. In which, when he asserted that he does not follow various opinions but holds the apostles as authorities, he said:

I would look at what Andrew, what Peter had said, what Philip, what Thomas, what James, what John, what Matthew or any other of the disciples of the Lord, as well as what Aristion and the elder John, disciples of the Lord, were saying. For books to be collected are not so useful to me as a voice that is living and resounding in its masters until this day.

From which, it appears from his own catalog of names that there is one John who is placed among the apostles and another elder John whom he listed after Aristion. We say this, however, on account of the above opinion, that, insofar as we report a tradition from very many, the two latter epistles of John are not of the apostle but of the presbyter. He is said to have perpetuated a Jewish tradition of the thousand years, which Irenaeus and Apollinaris etc. follow, who say that the Lord will reign in the flesh with the saints after the resurrection. Tertullian also in the book On the Hope of the Faithful and Victorinus of Pettau and Lactantius are said to be of this opinion.

.....
.....
XVIII.

PAPIASZ, János hallgatója, az ázsiai Hierapolisz püspöke, öt kötetnyi munkát írt, melynek címe: „Az Úr mondásainak magyarázata”. Ezen könyveiben – mint ahogyan ő is előadja a bevezetőjében, – nem a különféle véleményeket, hanem az apostoli tekintélyeket követte, ahogyan ő mondja:

„Az érdekelt engem, hogy mit mondott András, és mit Péter vagy Fülöp, Tamás, Jakab, mit Máté vagy másvalaki az Úr tanítványai közül. Miket mondott Arisztión, mit János az öreg, az Úr tanítványai, én ugyanis azt tartottam, az olvasásra készített könyvek nincsenek akkora hasznomra, mint az élő beszéd, mely ma még hallható ezek szerzőitől”

A szerzők katalógusával kapcsolatban ebből is kiténik, hogy más volt az a János, akit az apostolok között tartunk számon, és más volt János, az öreg, akit Arisztión után említ. A fentiekből ismert vélemény miatt említettük meg ezt, miszerint többektől átadott hagyomány alapján a két utóbbi levél nem az apostol Jánosé, hanem a presbiteré. Ez a János adta közre az ezer esztendőhöz kapcsolódó megújulás zsidó gondolatát, amit azután követett Ireneusz és Apollinarisz is, meg a többiek, akik szerint a feltámadás után az Úr testben fog uralkodni szentjeivel együtt.

Hasonlóan Tertullianus „A hívek reménysége” című könyvében, valamint petabiumi (= Pettau) Victorinus és Lactantius is követte ezen véleményt.

(Preserved in Jerome's Epistle 71:5, To Lucinius)

1 Further a false rumour has reached me that the books of Josephus and the writings of Papias and Polycarp have been translated by me; but I have neither leisure nor strength to render such works as these with corresponding elegance into another tongue.

.....
.....
From the epistle of Jerome to Lucinus, epistle 71.5 (Lightfoot-Holmes 8):

Porro Iosephi libros et sanctorum Papias et Polycarpi volumina falsus ad te rumor pertulit a me esse translata: quia nec otii mei nec virium est tantas res eadem in alteram linguam exprimere venustate.

Furthermore, the rumor is bearing forth you that the books of Josephus and the volumes of the saints Papias and Polycarp have been translated by me; it is false. I have neither the leisure nor the strength to render such works as those beautifully enough in another language.

.....

(Preserved in Jerome's Epistle 75:3, To Thoedora)

1 Irenaeus, a disciple of Papias who was a hearer of John the Evangelist, relates.

From the epistle of Jerome to Theodora, epistle 75.3 (Lightfoot-Holmes 9):

Irenaeus... Papias auditoris evangelistae Iohannis discipulus...

Irenaeus... [was] a disciple of Papias the earwitness of John the evangelist...

Sidei Fülöpp (380-431)

From the HISTORY OF THE CHURCH according to Philip of Side, codex Baroccianus 142 (Lightfoot-Holmes 5):

Παπίας Ιεραπολεως επισκοπος ακουστης του θεολογου Ιωαννου γενομενος, Πολυκαρπου δε εταιρος, πεντε λογους κυριακων λογιων εγραψεν, εν οις απαριθμησιν αποστολων ποιουμενος μετα Πετρον και Ιωαννην, Φιλιππον και Θωμαν και Ματθαιον εις μαθητας του κυριου ανεγραψεν Αριστιωνα και Ιωαννην ετερον, ον και πρεσβυτερον εκαλεσεν. ως τινας οιεσθαι οτι {τουτου} του Ιωαννου εισιν αι δυο επιστολαι αι μικραι και καθολικαι, αι εξ ονοματος Ιωαννου φερομεναι, δια το τους αρχαιους την πρωτην μονην εγκρινειν. τινες δε και την αποκαλυψιν τουτου πλανηθεντες ενομισαν. και Παπίας δε περι την χιλιονταετηριδα σφαλλεται, εξ ου και ο Ειρηναιος.

Παπίας εν τω δευτερω λογω λεγει οτι Ιωαννης ο θεολογος και Ιακωβος ο αδελφος αυτου υπο Ιουδαιων ανηρεθησαν. Παπίας ο ειρημενος ιστορησεν ως παραλαβων απο των θυγατερων Φιλιππου οτι Βαρσαβας ο και Ιουστος δοκιμαζομενος υπο των απιστων ιον εχιδνης πιων εν ονοματι του Χριστου απαθης διεφυλαχθη. ιστορει δε και αλλα θαυματα και μαλιστα το κατα την μητερα Μαναιμου την εκ νεκρων αναστασαν. περι των υπο του Χριστου εκ νεκρων ανασταντων, οτι εως Αδριανου εζων.

Papias, bishop of Heirapolis, who was earwitness of the theologian John, and companion of Polycarp, wrote five volumes of the lordly oracles, in which, making an enumeration of the apostles, after Peter and John, Philip and Thomas and Matthew, to the disciples of the Lord he wrote up Aristion and another John, whom he also called elder, so that some suppose that of {this} John are the two short and catholic epistles which are extant from the name of John, because the ancients classified the first alone. And some who are deceived consider the revelation to be of this man. But Papias too was mistaken about the millennial years,* and from him also Irenaeus.

Papias in the second volume says that John the theologian and James his brother were done away with by Jews. The aforesaid Papias reported as having received it from the daughters of Philip that Barsabas who is Justus, tested by the unbelievers, drank the venom of a viper in the name of the Christ and was protected unharmed. He also reports other wonders and especially that about the mother of Manaemus, her resurrection from the dead. Concerning those resurrected by Christ from the dead, that they lived until Hadrian.

Epitome (Codex Baroccianus 142) of Philip of Side, Hist. eccl. (5th cen.)

Παπίας Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος ἀκουστής τοῦ θεολόγου Ἰωάννου γενόμενος, Πολυκάρπου δέεταίρος, πέντε λόγους κυριακῶν λογιῶν ἔγραψεν. ἐν οἷς ἀπαρίθμησιν ἀποστόλων ποιούμενος μετὰ Πέτρον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Θωμᾶν καὶ Ματθαῖον εἰς μαθητὰς τοῦ κυρίου ἀνέγραψεν Ἀριστίωνα καὶ Ἰωάννην ἕτερον, ὃν καὶ πρεσβύτερον ἐκάλεσεν. ὡς τινὰς οἴεσθαι, ὅτι <τούτου> τοῦ Ἰωάννου εἰσὶν αἱ δύο ἐπιστολαὶ αἱ μικραὶ καὶ καθολικαί, αἱ ἐξ ὀνόματος Ἰωάννου φερόμεναι, διὰ τὸ τοὺς ἀρχαίους τὴν πρώτην μόνην ἐγκρίνειν. τινὲς δὲ καὶ τὴν ἀποκάλυψιν τούτου πλανηθέντες ἐνόμισαν. καὶ Παπίας δὲ περὶ τὴν χιλιονταετηρίδα σφάλλεται, ἐξ οὗ καὶ ὁ Εἰρηναῖος.

Παπίας ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ λέγει, ὅτι Ἰωάννης ὁ θεολόγος καὶ Ἰάκωβος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνῆρέθησαν. Παπίας ὁ εἰρημένος ἰστορήσεν ὡς παραλαβὼν ἀπὸ τῶν θυγατέρων Φιλίππου, ὃτι Βαρσαβᾶς ὁ καὶ Ἰουῆτος δοκιμαζόμενος ὑπὸ τῶν ἀπίστων ἰὸν ἐχίδνης πῖων ἐν ὀνόματι τοῦ χριστοῦ ἀπαθῆς διεφυλάχθη. ἰστορεῖ δὲ καὶ ἄλλα θαύματα καὶ μάλιστα τὸ κατὰ τὴν μητέρα Μαναίμου τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναστᾶσαν. περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ χριστοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντων, ὅτι ἕως Ἀδριανοῦ ἔζων.

Papias, who was bishop of Hierapolis, hearer of John the theologian, and colleague of Polycarp, wrote five volumes on the Lord's reports. Within which, making an enumeration of the apostles, after Peter and John, Philip and Thomas and Matthew to the disciples of the Lord he listed Aristion and another John, whom he called a presbyter. So some suppose that of John are the two short and catholic epistles, which are circulated from the name of John, on account of the early persons' approval of the first alone. And some who are misled consider the revelation to be his. And Papias was mistaken about the millennium, and due to him Irenaeus too.

Papias in the second volume says that John the theologian and James his brother were killed by Jews. Papias reported as he received from the daughters of Philip that Barsabas who is also Justus, challenged by unbelievers, drank the venom of a viper in the name of Christ and was protected unharmed. He also reports other wonders and especially the raising of the mother of Manaemus from the dead. In reference to those raised by Christ from the dead, that they lived until Hadrian [fl. 117-136].

.....
(Preserved in Philip of Side's History of Christianity)

1 Papias, bishop of Hierapolis, who was a disciple of John the Divine, and a companion of Polycarp, wrote five books of Oracles of the Lord, wherein, when giving a list of the Apostles, after Peter and John, Philip and Thomas and Matthew he included among the disciples of the Lord Aristion and a second John, whom also he called 'The Elder.' [He says] that some think that this John is the author of the two short and catholic Epistles, which are published in the name of John; and he gives as the reason that the primitive (fathers) only accept the first epistle. Some too have wrongly considered the Apocalypse also to be his (i.e. the Elder John's) work. Papias too is in error about the Millennium, and from him Irenaeus also.

2 Papias in his second book says that John the Divine and James his brother were killed by the Jews. The aforesaid Papias stated on the authority of the daughters of Philip that Barsabas, who is also called Justus, when challenged by the unbelievers drank serpent's poison in the name of the Lord, and was shielded from all harm. He makes also other marvelous statements, and particularly about the mother of Manaim who was raised from the dead. As for those who were raised from the dead by Christ, (he states) that they survived till the time of Hadrian.

.....
[Philippus Sidetes Hist. eccles. ? hrsg. von C. de Boor aus cod. Baroccianus 142, TU 5, 2. 1888, 170]

1. Papias, Bischof von Hierapolis, Hörer des Theologen Johannes, Freund des Polykarp, hat fünf Bücher "Herrenworte" geschrieben. In ihnen gibt er eine Aufzählung der Apostel, und nach Petrus und Johannes, Philippus und Thomas und Matthäus rechnete er zu den Jüngern des Herrn Aristion und einen anderen Johannes, den er auch 'Presbyter' nannte. Deshalb meinen manche, daß von [diesem] Johannes die beiden kleinen, katholischen Briefe stammen, die unter dem Namen des Johannes umlaufen, da doch die Alten (ihm) allein den ersten zuschreiben. Einige meinten irrtümlich, daß auch die Offenbarung von diesem stamme. Und Papias ist im Irrtum hinsichtlich des tausendjährigen Reiches, danach auch Irenäus.

2. Papias sagt in dem zweiten Buch, daß der Theologe Johannes und sein Bruder Jakobus von Juden umgebracht worden seien. Der genannte Papias berichtete, er habe von den Töchtern des Philippus übernommen, daß Barsabas, der auch Justus heißt, unversehrt bewahrt blieb, als er, von den Ungläubigen auf die Probe gestellt, im Namen Christi Schlangengift trank. Er berichtet aber auch andere Wunder, vor allem das von der Mutter des Manimos, die von den Toten auferstanden sei; [und] von denen, die durch Christus von den Toten auferstanden, daß sie bis in die Zeit Hadrians lebten

.....
(Philippus Sidetes H. E. in: TU 5,2)

Papiasz, Hierapolisz püspöke, aki a teológus Jánost még hallgatta, Polükarposszal jól ismerték egymást, az Úr mondásaihoz négy könyvnyi értekezést írt. Ezekben számba vette az apostolokat Pétert, Jánost, Fülöpöt, Tamást és Mátét, az Úr tanítványai sorába írja még Arisztiont és egy másik Jánost is, akit presbiternek mond, egyesek azt tartják, hogy ennek a Jánosnak tulajdonítható a két kis terjedelmű katolikus levél, melyek János neve alatt szerepelnek, a legkorábbi időkben élő tanítók viszont csak az elsőt fogadják el; mások viszont – tévesen ugyan –, de neki tulajdonítják még a Jelenések könyvét is. Papiasz pedig azokban téved, amiket az ezer esztendővel kapcsolatban mond, tőle merítve éppúgy Ireneusz. 2. Papiasz a második értekezésében azt mondja, hogy a teológus Jánost, és Jakobot, annak testvérét, a zsidók ölték meg. Papiasz azt is lejegyezte, amit Fülöp leányaitól vett át, hogy Barzabást, akit Justusnak tartottak, ellenségei viperaméreg ivására kényszerítették Krisztus nevében, és megmenekült a szenvedésektől. Más csodálatos eseményekről is beszámol, kiemelkedőbb közöttük az, amit Manimosz anyjának a halottaiból való feltámadásáról mond. Attól fogva, hogy őt Krisztus halottaiból feltámasztotta, egészen Hadrianus uralkodásáig élt.

.....
Forrás: Philippus Sidetes: Fragmenta Christianae historiae in Cod. Baroccianus, 142.

Papiasz és Ireneusz eme "tévedéséről" beszél Philippus Sidetes is az V. században:

"Papiasz pedig azokban téved, amelyeket az ezer esztendővel kapcsolatban mond, tőle merítve éppúgy Ireneusz. Papiasz második értekezésében azt mondja, hogy a teológus Jánost és Jakobot, annak testvérét a zsidók ölték meg. Papiasz azt is lejegyezte, amit Fülöp leányaitól vett át, hogy Barszabaszt, akit Jusztosznak tartottak, ellenségei viperaméreg ivására kényszerítették Krisztus nevében, de megmenekült a szenvedésektől. Más csodálatos eseményekről is beszámol, kiemelkedőbb közöttük az, amelyet Manimosz anyjának a halottaiból való feltámadásáról mond. 13 Attól fogva, hogy őt Krisztus halottaiból feltámasztotta, egészen Hadrianus uralkodásáig élt. "

Kaiszareiai András (563-637)

(Preserved in Andrew of Caesarea's On the Apocalypse 34:12 [PG 106:325])

1 But thus says Papias, (I quote him) word for word: -- "To some of them," clearly the angels which at first were holy, "He gave dominion also over the arrangement of the universe, and He commissioned them to exercise their dominion well."

2 And he says next: -- "But it so befel that their array came to nought; for the great dragon, the old serpent, who is also called Satan and the devil, was cast down, yea, and was cast down to the earth, he and his angels."

.....
From Andrew of Caesarea, ON THE APOCALYPSE 34.12 (Lightfoot-Holmes 11; Roberts-Donaldson 7):

Παπίας δε ουτως επι λεξεως· Ενιοις δε αυτων, δηλαδη των παλαι θειων αγγελων, και της περι την γην διακοσμησεως εδωκεν αρχην και καλως αρχην παρηγγυησε. και εξης φησιν· Εις ουδεν δεον

συνεβη τελευτησαι την ταξιν αυτων. και εβληθη ο δρακων ο μεγας. ο οφεις ο αρχαιος ο καλουμενος διαβολος και ο Σατανας, ο πλανων την οικουμενην ολην εβληθη εις την γην, και οι αγγελοι αυτου.

And Papias has thus, word for word: But to some of them, clearly those that were once divine, he both gave to rule over the cosmic arrangement around the earth and enjoined to rule well. And he says in the following: It turns out that their order ended up as nothing. And the great dragon, the ancient serpent who is called the devil and Satan, was cast out. The one who deceives the whole inhabited earth was cast down to the earth, along with his angels.

.....
Papias thus speaks, word for word: To some of them [angels] He gave dominion over the arrangement of the world, and He commissioned them to exercise their dominion well. And he says, immediately after this: but it happened that their arrangement came to nothing.

.....
[Andreas Caesar, in Apoc. c. 34 serm. 12, PG 106, 326]

Papias aber sagt wörtlich so: Einige von ihnen aber - offenbar von den einstmalen göttlichen Engeln - ließ er über die irdische Ordnung regieren, und er befahl (ihnen), gut zu herrschen. Und ferner sagt er: Zu nichts geschah es, daß ihre Ordnung ein Ende fand.

.....
(Andreas Caes. in Apoc. Serm. 12. PG 106, 326)

Papiasz pedig ezeket mondta szó szerint: „Néhányat közülük, az egykoron szent angyalok közül, a föld szolgálatára rendelt vezetőkül, és annak helyes irányítására ítélte őket.”
Ezenkívül még azt is mondta: „Megtörtént, hogy rendjük semmivé lett.”

(Preserved in Andrew of Caesarea's On the Apocalypse, preface [PG 106:217 B])

1 With regard however to the inspiration of the book (i.e. the Apocalypse) we hold it superfluous to speak at length; since the blessed Gregory (I mean, the Divine) and Cyril, and men of an older generation as well, Papias, Irenaeus, Methodius and Hippolytus, bear testimony to its genuineness.

.....
From Andrew of Caesarea, preface to his work ON THE APOCALYPSE (Lightfoot-Holmes 10; Roberts-Donaldson 8):

Περι μεντοι του θεοπνευστου της βιβλου, περιττον μηκυειν τον λογον ηγουμεθα, των μακαριων Γρηγοριου, φημι του θεολογου, και Κυριλλου, προσετι δε και των αρχαιοτερων Παππιου, Ειρηναιου, Μεθοδιου, και Ιππολυτου ταυτη προσμαρτυρουντων το αξιοπιστον.

Concerning, however, the divine inspiration of the book we consider it superfluous to lengthen the discussion, since the blessed Gregory, I speak of the theologian, and Cyril, and even yet the ancients, such as Papias, Methodius, and Hippolytus, all bear testimony as to its worthiness.

.....
With regard to the inspiration of the book (Revelation), we deem it superfluous to add another word; for the blessed Gregory Theologus and Cyril, and even men of still older date, Papias, Irenaeus, Methodius, and Hippolytus, bore entirely satisfactory testimony to it.

.....
[Andreas Caesar, praef. in Apoc., PG 106, 217]

Hinsichtlich der Inspiriertheit des Buches (sc. der Offenbarung des Johannes) halten wir es für überflüssig, lange zu reden, da die seligen (Männer) Gregor - ich meine den Theologen - und Kyrill, außerdem aus früheren Zeiten auch Papias, Irenäus, Methodius und Hippolyt seine Glaubwürdigkeit bezeugen.

.....
(Andreas Caes. Praef in Apoc. PG 106, 217)

A könyv (ti.: János Jelenések könyve) sugalmazott voltáról bővebben is fogunk majd tárgyalni, és megemlékezünk a kiváló tanítókról, a teológus Grégorioszról, Kőrilloszról, vagy a még náluk is korábbi időkben élő Papiaszról, Ireneuszról, Methodioszról, és Hippolütoszról, akinek írásai érdemeltek legnagyobb megbecsülést ezen szövegterületük között.

Holmes also notes an Armenian text of Andrew of Caesarea, ON THE APOCALYPSE, commentary on Revelation 12.7-9, of which he gives a translation, but not the original text (Holmes 24):

And Papias spoke in the following manner in his treatises: Heaven did not endure his earthly intentions because it is impossible for light to communicate with darkness. He fell to earth, here to live, and when mankind came here where he was he did not permit them to live in natural passions; on the contrary, he led them astray into many evils. But Michael and his legions, who are guardians of the world, were helping mankind, as Daniel learned. They gave laws and made the prophets wise. And all this was war against the dragon, who was setting stumbling blocks for men. Then their battle extended into heaven, to Christ himself. Yet Christ came, and the law, which was impossible for anyone else, he fulfilled in his body, according to the apostle. He defeated sin and condemned Satan, and through his death he spread abroad his righteousness over all. As this occurred, the victory of Michael and his legions, the guardians of mankind, became complete, and the dragon could resist no more because the death of Christ exposed him to ridicule and threw him to earth, concerning which Christ said: I was seeing Satan fallen from heaven like a lightning bolt. In this sense the teacher understood not his first fall, but the second, which was through the cross, and this did not consist of a spatial fall, as at first, but rather judgment and expectation of a mighty punishment.

.....

.....

Hitvalló Maximosz (kb 580-662)

(Preserved in Maximus the Confessor's Scholia on Dionysius the Areopagite's On The Celestial Hierarchy 2:5 [PG 4:48-49])

1 Those who practised guilelessness towards God they used to call children, as Papias also shows in the first book of the Expositions of the Lord, and Clement of Alexandria in the Paedagogue.

.....

From Maximus the Confessor, SCHOLIA ON DIONYSIUS THE AREOPAGITE, ON THE ECCLESIASTICAL HEIRARCHY 2 (Lightfoot-Holmes 15; Roberts-Donaldson 2):

Τους κατα θεον ακακιαν ασκουντας παιδας εκαλουν, ως και Παπιας δηλοι βιβλιω πρωτω των κυριακων εξηγησεων και Κλημης ο Αλεξανδρευσ εν τω Παιδαγωγω.

They would call children those who practiced no evil according to God, as Papias makes clear in the first book of the EXEGESES of the Lord, along with Clement the Alexandrian in the PEDAGOGUE.

.....

[The early Christians] called those who practised a godly guilelessness, children, [as is stated by Papias in the first book of the Lord's Expositions, and by Clemens Alexandrinus in his Paedagogue.]

.....

[Maximus Conf. Schol. in Dionys. Areop. De caelesti hierarch. c. 2, p. 32 ed. Corderius, p. 12 ed. Venet. 1755, PG 4, 48]

Man nannte die, die gottgemäß in kindlicher Einfalt leben, ‚Kinder‘, wie auch Papias im ersten Buch seiner "Erklärungen der Herren(worte)" erklärt und Klemens der Alexandriner im "Paidagogos".

.....

(Maximus Conf. Schol. in Dionys. Areop. De coel. hier, 2,32)

Akiket Isten szerinti ártatlanságban élő ifjaknak hívtak, mint Papiasz is világosan beszél

erről az Úr mondásainak magyarázatát tartalmazó első könyvében; és Kelemen, az alexandriai, a Paidagogoszban.

(Preserved in Maximus the Confessor, Scholia on Dionysius the Areopagite's On the Ecclesiastical Hierarchy 7:2 [PG 4:176])

1 This he says, darkly indicating, I suppose, Papias of Hierapolis in Asia, who was a bishop at that time and flourished in the days of the holy Evangelist John. For this Papias in the fourth book of his Dominical Expositions mentioned viands among the sources of delights in the resurrection.
2 And Irenaeus of Lyons says the same thing in his fifth book against heresies, and produces in support of his statement the aforesaid Papias.

.....
From Maximus the Confessor, SCHOLIA ON DIONYSIUS THE AREOPAGITE, ON THE ECCLESIASTICAL HEIRARCHY 7 (Lightfoot-Holmes 16):

Ταυτα φησιν αινιτομενος οιμαι Παπτιαν τον Ιεραπολεως της κατ Ασιαν τοτε γενομενον επισκοπον και συνακμασαντα τω θειω ευαγγελιστη Ιωαννη. ουτος γαρ ο Παπτιας εν τω τεταρτω αυτου βιβλιω των κυριακων εξηγησεων τας δια βρωματων ειπεν εν τη αναστασει απολαυσεις· εις οπερ δογμα μετα ταυτα επιστευσεν Απολλιναριος, ο καλουσι τινες χιλιονταετηριδα... και Ειρηναιος δε ο Λουγδουνου εν τω κατα αιρεσεων τεμπτω λογω το αυτο φησι και παραγει μαρτυρα των υπ αυτου ειρημενων τον λεχθεντα Παπτιαν.

He says these things hinting, I think, at Papias, who was then bishop of Heirapolis in Asia and flourished with the divine evangelist John. For this Papias, in the fourth book of his EXEGESES OF THE LORD, spoke of foods as enjoyments in the resurrection. After these things Apollinarius believed in this dogma, which some call the millennium....* And Irenaeus of Lyons also says the same thing in the fifth volume of AGAINST HERESIES, and he leads out the above-mentioned Papias as witness to the things said by him.

.....
[Maximus Conf. l. c. De eccl. hierarchia c. 7, p. 422 ed. Corderius, p. 86f. ed. Venet. 1755, PG 4, 176

Dies sagt er (sc. Dionysios Areopagita), meine ich, unter Anspielung auf Papias, der damals Bischof von Hierapolis in Asien war und gleichzeitig mit dem göttlichen Evangelisten Johannes lebte. Dieser Papias nämlich sprach in seinem vierten Buch der „Auslegungen der Herren(worte)“ vom Genuß der Speisen bei der Auferstehung... Aber auch Irenäus von Lyon sagt im fünften Buch "Gegen die Häresien" dasselbe, und er führt als Zeugen für das von ihm Gesagte den genannten Papias an.]

.....
(Maximus Conf. Scholia De eccl. hier. c. 7)

Ezeket mondja ő, akit én a legtalányosabbnak tartok, Papiasz, az ázsiai Hierapoliszban élt, itteni püspök, és életének virágában együtt volt Jánossal, az Isten evangélistájával. Ez a Papiasz az Úr mondásainak magyarázatát tartalmazó negyedik könyvében beszél arról, hogy az ételek élvezete megmarad a feltámadásban is ... a lugdunumi (lyoni) Ireneusz az eretnekek ellen írt ötödik értekezésében ugyanazt mondja, és hivatkozik arra, hogy mit mondott Papiasz, mivel többek között még vele is beszélt.

.....
Maximus Confessor [Johannes Scythopolitanus]: Scholia in Dionysius Areopagita De caelesti hierarchia 7.

“Ezeket mondta homályos módon (ainittomenosz), ahogy én gondolom, az ázsiai Hierapoliszban élt Papiasz, aki akkor püspök volt, és élete virágkorát együtt töltötte Jánossal, az Isten evangélistájával. Ez a Papiasz ugyanis az Úr mondásainak magyarázatát tartalmazó negyedik könyvében beszél arról, hogy az ételek élvezete megmarad a feltámadásban is; [...] A lugdunumi Irenaeus pedig, az Eretnekek

ellen írt ötödik értekezésében ugyanazt mondja, amit Papiasz, és tanúként hivatkozik Papiaszra, mindarra, ami akkor került említésre, amikor vele is beszélt. “

Anasztasziosz Szinaitész (kb. 630-700 után)

(Preserved in Anastasius of Sinai's Contempl. Anagog. In Hexaemeron. 1 [PG 89:860])

1 Taking their start from Papias the great, of Hierapolis, the disciple of the Apostle who leaned on Christ's bosom, and Clement, Pantaenus the priest of the Alexandrians and Ammonius, the great scholar, those ancient and first expositors who agree with each other in understanding all the work of the six days (as referring) to Christ and His Church.

.....
From Anastasius of Sinai, CONSIDERATIONS ON THE HEXAEMERON 1 (Lightfoot-Holmes 12; Roberts-Donaldson 9):

Λαβοντες τας αφορμας εκ Παπριου του πανου του Ιεραπολιτου, του εν τω επιστηθιω φοιτησαντος, και Κλημεντος, Πανταινου της Αλεξανδρεων ιερεως και Αμμωνιου σοφωτατου, των αρχαιων και πρωτων συνωδων εξηγητων, εις Χριστον και την εκκλησιαν πασαν την εξαημερον νοησαντων.

Taking occasion from Papias the Hierapolitan, the illustrious, a follower of him who leaned on the bosom, and Clemens, Pantaenus the priest of the Alexandrians, and Ammonius the most wise, the ancient and first exegetes, who agreed with one another, who understood the six days as referring to Christ and the whole church.

.....
Taking occasion from Papias of Hierapolis, the illustrious, a disciple of the apostle who leaned on the bosom of Christ, and Clemens, and Pantaenus the priest of [the Church] of the Alexandrians, and the wise Ammonius, the ancient and first expositors, who agreed with each other, who understood the work of the six days as referring to Christ and the whole Church.

.....[
Anastas. Sinait. Contempl. anagog. in Hexaem. lib. I, PG 89, 860; Pitra, Anal. sacra II, 160.]

Sie empfangen die Anregung (sc. zum Chiliasmus) von Papias, dem vortrefflichen, dem Hierapolitaner, der mit dem Busenfreund (sc. des Herrn) verkehrt hat, und von Klemens und Pantaios, dem Priester der Mexandriener, und dem überaus weisen Ammonius, den alten und vor den [ersten] Synoden wirkenden Auslegern, die auf Christus und die Kirche das ganze Sechstageswerk deuteten.

.....
(Anast. Sinait. in Hexaem. I. PG 89, 860)

Tanításunk alapját a kezdeti időkben élő Papiasztól vettük, Hierapoliszban élt ő, gyakran látogatta azt, aki az Úr keblén nyugodott, továbbá Kelementől és Pantainosztól, az alexandriaiak papjától, és Ammoniosztól, a legbölcsebb embertől, és mindattól, akik a legkorábbi időkben éltek, akik még a zsinatok előtt magyarázták az Írást, ők Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatták az egész hatnapos teremtéstörténetet.

.....
Forrás: Anastasius Sinaita: Anagogicarum Contemplationum in Hexaemeron I. [Fragmenta in Hexaemeron.]

[Hivatkozással a Pál apostol által mondottakra: "mindez példává lett számunkra" (I. Kor. 10,6)], "...bármilyen, ami csak a törvényben található, előbb a Krisztusra és az Egyházra vonatkozó példaként került leírásra; elfogadva mindezt, ha az igazsághoz hűek akarunk maradni, az alkalmat erre Papiasztól, a Hierapoliszban élt kiváló férfiútól merítve, aki az »Epistethió«-ban [talán »Episztéthion«, a hierapoliszi püspök valamelyik elveszett művének címe] beszél erről, továbbá Clemenstől, valamint Pantainosztól, az alexandriai paptól, Ammoniosztól a legbölcsebbtől, akik még a hajdani időkben, a

legelső zsinatok előtt Krisztusra és az Egyházra vonatkoztatva értelmezték az egész hatnapos teremtéstörténetet (qui totum Hexaemeron intellexerunt de Christo et Ecclesia).”

(Preserved in Anastasius of Sinai, *Contempl. Anagog.* In Hexaemeron. 7 [PG 89:961-962])

1 So then the more ancient expositors of the churches, I mean Philo, the philosopher, and contemporary of the Apostles, and the famous Papias of Hierapolis, the disciple of John the Evangelist...and their associates, interpreted the sayings about Paradise spiritually, and referred them to the Church of Christ.

.....
From Anastasius of Sinai, *CONSIDERATIONS ON THE HEXAEMERON* 7 (Lightfoot-Holmes 13):

Οι μὲν οὖν ἀρχαιότεροι τῶν ἐκκλησιῶν ἐξηγητικῶν, λέγω δὴ Φιλῶν ὁ φιλόσοφος καὶ τῶν ἀποστόλων ὁμοχρονος καὶ Παπίας ὁ πολὺς ὁ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ φοιτητῆς ὁ Ἱεραπολίτης, Εἰρηναῖος τε ὁ Λουγδουνοῦς καὶ Ἰουστίνος ὁ μάρτυς καὶ φιλόσοφος, Πανταῖνος τε ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ Κλημῆς ὁ Στρωματεὺς καὶ οἱ ἀμφ’ αὐτοὺς πνευματικῶς τὰ περὶ παραδείσου ἐθεώρησαν εἰς τὴν Χριστοῦ ἐκκλησίαν ἀναφερομένοι.

The most ancient of the ecclesiastical exegetes, therefore, I speak of Philo the philosopher and contemporary of the apostles, and Papias the great, the Heirapolitan, follower of John the evangelist, and Irenaeus of Lyons and Justin the martyr and philosopher, Pantaeus the Alexandrian and Clement the Stromateus, and those around them, theorized about the things of paradise spiritually, referring them to the church of Christ.

.....
[Anastas. Sinait. I. c. lib. VII, PG 89, 962]

Die älteren der kirchlichen Ausleger nun - ich sage: Philo, der Philosoph und Zeitgenosse der Apostel, und Papias, der vortreffliche, des Evangelisten Johannes Schüler, der Hierapolitaner... und ihre Anhänger sahen die (Geschichte) über das Paradies geistlich, indem sie sie auf die Kirche Christi bezogen.

.....
(Anast. Sin. in Hexaem. I. PG, 89, 962)

Az Egyház legkorábbi írásmagyarázóí, ahová én sorolom a filozófus Philónt, aki az apostoloknak kortársa volt, a legkorábbi időkben élő Papiasz, aki János evangélistát gyakran látogatta, Hierapoliszban élt... és azok akik hozzájuk hasonlóan a Lélektől ihletetten a paradicsommal kapcsolatos dolgokat úgy szemlélték, mint ami Krisztus Egyházára vonatkozik.

I. Phótiosz (810-891)

From Photius, *BIBLIOTHECA* 232, writing of Stephen Gobarus (Lightfoot-Holmes 17):

Οὐ μὴν ἀλλ’ οὐδὲ Παπῖαν τὸν Ἱεροπολεῶς ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, οὐδὲ Εἰρηναῖον τὸν ὁσίον ἐπίσκοπον Λουγδουνοῦν, ἐν οἷς λεγούσιν αἰσθητῶν τινῶν βρωμάτων ἀπολαύσιν εἶναι τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν.

Indeed [he receives] neither Papias the bishop and martyr of Heirapolis nor Irenaeus the holy bishop of Lyons, in which they say that the kingdom of the heavens is the enjoyment of certain material foods.

.....
(Preserved in Photius of Constantinople’s *Bibliothecae Codices* # 232, on Stephan Gobarus)

1 Nor again (does Stephanus follow) Papias, the bishop and martyr of Hierapolis, nor Irenaeus, the holy bishop of Lyons, when they say that the kingdom of heaven will consist in enjoyment of certain material foods.

.....
[Stephanus Gobarus bei Phot. Biblioth. cod. 232 ed. Bekker p. 291]

... freilich auch weder Papias, den Bischof von Hierapolis und Märtyrer, noch Irenäus, den gottgefälligen Bischof von Lyon (sc. erkennt Stephanus an), wenn sie sagen, es gebe den Genuß irgendwelcher irdischer Speisen im Reich der Himmel

.....
(Stephanus Gobarus, in Phot. Biblioth. 232)

... mert másokat sem, sem Hierapolisz püspökét, Papiaszt, a vértanút, sem Ireneuszt Lugdunum (Lyon) szentéletű püspökét (Ti: nem fogadja el István pápa), akik írásaikban arról tanítanak, hogy a mennyek országában is megmarad az ételek nyújtotta élvezet.

.....
Forrás: Stephanus Gobarus in Photius: Bibliotheca, Cod. 232.

“...mert ahogy Grégoriosz, nüsszai püspök szent irataiban a feltámadásról mondtak ellen nem merül fel vád (uk apodekhetai), úgy mások és Papiasz hierapoliszi püspök és vértanú, valamint Irenaeus istenfélő lugdunumi püspök ellen sem, akik azt mondják, hogy az ételek élvezete Isten országában is megmarad.“

From an epistle of Photius to Aquileias (Holmes 22):

Και τον... μεγαν Μεθοδιον... ετι μεν και Ειρηναιον τον Λουγδουνων επισκοπον και Πατιαν τον της Ιεραπολεως, τον μεν του μαρτυριου τον στεφανον αναδησαμενον, τους δε ανδρας οντας αποστολικους... αλλ ουν ει τι γε της αληθειας ωλιγωρησαν και παρηνεχθησαν φθεγξασθαι απεναντιας του κοινου και και εκκλησιαστικου δογματος, εν τουτοις μεν ουχ επομεθα, της πατρικης δε τιμης και δοξης ουμεν ουδεν αυτων περικοπτομεν.

And the... great Methodius... and yet also Irenaeus bishop of Lyons and Papias bishop of Heirapolis, the former of which won the crown of martyrdom, the latter [two] of which were apostolic men.... But if ever they make little of the truth and were brought to speak contrary things against the common and ecclesiastical dogma, in these things we do not follow them, but we do not in any way take anything away from their patristic honor and glory.

George Hamartolos (9. sz)

Variant reading (Cod. Coisl. 305) in George the Sinner, Chronicon, (9th cen.)

Μετὰ δὲ Δομετιανὸν ἐβασίλευσε Νερούας ἔτος ἓν, ὃς ἀνακαλεσάμενος Ἰωάννην ἐκ τῆς νήσου ἀπέλυσεν οἰκεῖν ἐν Ἐφέσῳ. μόνος τότε περιῶν τῷ βίῳ ἐκ τῶν δώδεκα μαθητῶν καὶ συγγραψαμένος τὸ κατ' αὐτὸν εὐαγγέλιον· μαρτυρίου κατηξίωται.

Πατίας γὰρ ὁ Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος αὐτόπτης τούτου γενόμενος ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τῶν κυριακῶν λογίων φάσκει, ὅτι ὑπὸ Ἰουδαίων ἀνηρέθη. πληρώσας δηλαδὴ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ τὴν τοῦ Χριστοῦ περὶ αὐτῶν πρόρρησιν καὶ τὴν ἑαυτῶν ὁμολογίαν περὶ τούτου καὶ συγκατάθεσιν· εἰπῶν γὰρ ὁ κύριος πρὸς αὐτούς· δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω; καὶ κατανευσάντων προθύμως καὶ συνθεμένων· τὸ ποτήριον μου, φησί, πίεσθε καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε. καὶ εἰκότως· ἀδύνατον γὰρ θεὸν ψεύσασθαι. οὕτω δὲ καὶ ὁ πολυμαθὴς Ὡριγένης ἐν τῇ κατὰ Ματθαῖον ἐρμηνείᾳ διαβεβαιοῦται, ὡς ὅτι μεμαρτύρηκεν Ἰωάννης, ἐκ τῶν διαδόχων τῶν ἀποστόλων ὑποσημαινάμενος τοῦτο μεμαθηκέναι. καὶ ὁ πολυῖστωρ εὐσέβειος ἐν τῇ ἐκκλ. ἱστορ. φησί· Ἐθμᾶς μὲν τὴν Παρθίαν εἰληχεν· Ἰωάννης δὲ τὴν Ἀσίαν, πρὸς οὓς καὶ διατρίψας ἐτελεύτησεν ἐν Ἐφέσῳ."

After Domitian [fl. 81-96], Nerva ruled for a year, who, having recalled John from the island, released him to dwell in Ephesus. At the time he was the sole survivor of the twelve apostles and composed the gospel according to himself: he was held worthy of martyrdom.

For Papias, bishop of Hierapolis, who was his eyewitness, in the second volume of the Lord's Reports alleged that he was killed by Jews. Having clearly fulfilled, with his brother, the prediction of Christ about them and their own agreement about this and submission: for the Lord said to them, "Can you drink the cup I will drink?" [Mark 10:38f.] and they gave their assent willingly and agreed: You shall drink, I say, my cup and you shall be baptized with the baptism I am baptized. And reasonably: for God cannot lie. Thus, the erudite Origen also affirmed in his commentary of Matthew, that John was martyred, having intimated that he learned this from the successors of the apostles. And indeed the well-read Eusebius in the Hist. Eccl. [3.1] says: "Thomas was allotted Parthia; but John Asia, where he resided and died in Ephesus."

.....
(Preserved in Gregory Hamartolus' Chronicon, Codex Coislinianus 305 [PG 110:19])

1 After Domitian, Nerva reigned one year, who recalled John from the island (i.e. Patmos), and allowed him to dwell in Ephesus. He was at that time the sole survivor of the twelve Apostles, and after writing his Gospel received the honour of martyrdom.

2 For Papias, bishop of Hierapolis, who was an eye-witness of him, in the second book of the Oracles of the Lord says that he was killed by the Jews, and thereby evidently fulfilled, together with his brother, Christ's prophecy concerning them, and their own confession and undertaking on His behalf. For when the Lord said to them; Are ye able to drink of the cup that I drink of?, and they readily assented and agreed, He said; My cup shall ye drink, and with the baptism that I am baptized shall ye be baptized. And reasonably so, for it is impossible for God to lie.

3 So too the learned Origen affirms in his interpretation of S. Matthew's Gospel that John was martyred, declaring that he had learnt the fact from the successors of the Apostles. And indeed the well-informed Eusebius also in his Ecclesiastical History says; 'Thomas received by lot Parthia, but John, Asia, where also he made his residence and died at Ephesus.'

.....
[Georgius Hamartolus Chronicon, aus cod. Coisl. 305, hrsg. von H. Nolte]

1. Nach Domitian aber regierte Nerva ein Jahr lang, der Johannes zurückrief von der Insel und ihn begnadigte, in Ephesus zu wohnen. Er allein war damals am Leben von den 12 Jüngern, und nachdem er das nach ihm benannte Evangelium geschrieben hatte, wurde er des Martyriums gewürdigt.

2. Papias nämlich, der Bischof von Hierapolis, dessen Augenzeuge, sagt im zweiten Buch der "Herrenworte", daß er von Juden umgebracht worden sei; so erfüllte er offensichtlich zusammen mit seinem Bruder die Prophezeiung Christi über sie und ihr eigenes Bekenntnis darüber und ihr Einverständnis. Denn der Herr hatte zu ihnen gesagt: "Könnt ihr den Kelch trinken, den ich trinke?" Und als sie bereitwillig nickten und zustimmten: "Meinen Kelch", sagte er, "werdet ihr trinken, und mit der Taufe, mit der ich getauft werde, werdet ihr getauft werden." Und das mit Recht; denn Gott kann unmöglich gelogen haben.

3. So versichert auch der hochgelehrte Origenes in der Auslegung (des Evangeliums) nach Matthäus, daß Johannes das Martyrium erlitten habe, wobei er angibt, er habe dies von den Nachfolgern der Apostel erfahren. Auch der überaus gelehrte ("Polyhistor") Eusebius sagt ja in der "Kirchengeschichte" (III, 1): "Thomas hat Parthien erhalten, Johannes aber Asien, wo er nach längerem Aufenthalt in Ephesus gestorben ist."

.....
(G. Hamartolus: Chronicon, Theologische Quartalschrift, 44 (1862), 466. kk.)

1. A Domitianust követő Nerva, uralkodásának első évében, előhívatta Jánost a szigetről (ti.: a patmoszi száműzetésből), és megengedte neki, hogy Efezusban lakjon. Abban az időben már csak ő volt egyedül életben a tizenkét tanítvány közül, megírta az általa összeállított evangéliumot, majd kiérdemelte a vértanúhalált. 2. Papiasz Hierapolisz püspöke volt, saját szemével látta még Jánost. Az Úr mondásairól szóló második könyvében azt írja, hogy az apostolt a zsidók ölték meg, beteljesedett ugyanis rajta és testvérén az, amit Krisztus mondott meg előre velük kapcsolatban; az Úr ugyanis ezt mondta nekik: „Meg tudjátok inni azt a kelyhet, amelyet én fogok kiüríteni?” azok készségesen beleegyeztek, mire ő hozzátette: „A kelyhet ugyan inni fogjátok – mondotta – és a keresztséggel, mellyel én megkeresztelkedem, ti is meg fogtok keresztelkedni” (vö.: Mk. 10,38-39); az pedig nyilvánvaló, hogy lehetetlen az Istent hazugságon érni. 3. Hasonlóképpen megerősíti ezeket a nagyon tanult Órigenész is, a „Máté szerinti”-hez írt magyarázatában (ld.: XVI c.6), azzal, hogy János vértanúhalált halt, és ezt ő az apostolok követőitől lejegyezve tanulta; a sok mindenben jártas Eusebiosz pedig ezt írja Egyháztörténetében: Tamás a párthurokhoz ment, János Ázsiába, közöttük élt, ott tanított, Efezusban halt meg.

Görög Atyák katénája

Catena of the Greek Fathers on John (ed. B. CORDER, Antwerp, 1630)

Ἦστατος γὰρ τούτων Ἰωάννης ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς μετακληθεὶς, πᾶνυ γηραλέου αὐτοῦ γενομένου, ὡς παρέδοσαν ἡμῖν ὁ τε Εἰρηναῖος καὶ Εὐσέβιος καὶ ἄλλοι πιστοὶ κατὰ διαδοχὴν γεγονότες ἱστορικοί, κατ’ ἐκεῖνο καιροῦ αἰρέσεων ἀναφεισῶν δεινῶν ὑπηγόρευσε τὸ εὐαγγέλιον τῷ ἑαυτοῦ μαθητῇ Παπίᾳ εὐβιότῳ τῷ Ἱεραπολίτῃ πρὸς ἀναπλήρωσιν τῶν πρὸ αὐτοῦ κηρυξάντων τὸν λόγον τοῖς ἀνά πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἔθνεσιν.

For the last of them was John who was renamed a son of thunder, when he was very old, as passed down to us by both Irenaeus and Eusebius and other believers who became historians in succession, at that time the terrible heresies were re-emerging dictated the gospel to his own respectable disciple Papias of Hierapolis for the satisfaction of those who preached the word before him to the nations throughout the whole world.

.....
(Preserved in Greek Patristics Catena on Saint John, Preface)

1 For, last of these, John, surnamed the Son of Thunder, when he was now a very old man, as Irenaeus and Eusebius and a succession of trustworthy historians have handed down to us, about the time when terrible heresies had cropped up, dictated the Gospel to his own disciple, the virtuous Papias of Hierapolis, to fill up what was lacking in those who before him had proclaimed the word to the nations throughout all the earth.

.....
.....
